

Uroczystość
wręczenia
dyplomu
doktora
honoris causa
Uniwersytetu
Warszawskiego

Feier anlässlich der
Verleihung der
Ehrendoktorwürde
der Universität
Warschau

**OSKAR
ANWEILER**

27 czerwca 2007 roku
den 27. Juni 2007

Uroczystość wręczenia dyplomu

**doktora honoris causa
Uniwersytetu Warszawskiego**

OSKAROWI ANWEILEROWI

**27 czerwca 2007 roku
Uniwersytet Warszawski**

Biuro Promocji Uniwersytetu Warszawskiego

© Biuro Promocji UW

Skład i druk: AND Spółka z o.o.

ISBN: 83-88374-18-4

Zdjęcia: Marcin Kluczek

Tłumaczenie na niemiecki: Weronika Wojna

**Program uroczystości
wręczenia dyplomu doktora honoris causa
Uniwersytetu Warszawskiego
prof. Oskarowi Anweilerowi**

- ❖ Chór UW: *Hymn państwoowy*
- ❖ Otwarcie uroczystości przez JM Rektor UW.
prof. dr hab. Katarzynę Chałasińską-Macukow
- ❖ Laudacja Promotora,
prof. dr. Wincentego Okonia
- ❖ Przemówienie Dziekana Wydziału Pedagogicznego,
prof. dr. hab. Mirosława S. Szymańskiego
- ❖ Wręczenie dyplomu doktora honoris causa
- ❖ Chór UW: *Gaude Mater Polonia*
- ❖ Wystąpienie doktora honoris causa,
Profesora Oskara Anweilera
- ❖ Zamknięcie uroczystości przez JM Rektor UW,
prof. dr hab. Katarzynę Chałasińską-Macukow
- ❖ Chór UW: *Gaudeamus igitur*

UCHWAŁA NR 178
SENATU UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO
z dnia 21 lutego 2007 r.
w sprawie przyjęcia recenzji i nadania tytułu
doktora honoris causa

Na podstawie art. 62 ust. 1 pkt. 9 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. nr 164, poz. 1365 z późn. zm.) oraz § 8 Statutu Uniwersytetu Warszawskiego przyjętego Uchwałą nr 115 Senatu UW z dnia 21 czerwca 2006 r. (Monitor UW nr 7A, poz. 94), po zapoznaniu się z recenzjami prof. Franciszka Antoniego Marka z Uniwersytetu Opolskiego i prof. Stanisława Palki z Uniwersytetu Jagiellońskiego, dotyczącymi dorobku prof. Oskara Anweilera – kandydata do tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego, Senat Uniwersytetu Warszawskiego postanawia, co następuje:

§1

Nadaje się prof. Oskarowi Anweilerowi tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego.

§2

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Senatu UW
Rektor
Prof. dr hab. Katarzyna Chałasińska-Macukow

Prof. dr hab. Franciszek Antoni MAREK
Uniwersytet Opolski

**Opinia dla Senatu Uniwersytetu Warszawskiego
w związku z nadaniem tytułu doktora honoris causa
Profesorowi Oskarowi Anweilerowi**

Wszelkie działania na polu nauki zmierzające do wzajemnego zbliżenia sąsiadujących ze sobą państw i narodów są nie tylko z etycznego, ale także z politycznego punktu widzenia pożyteczne i potrzebne, a w stosunkach polsko-niemieckich wręcz niezbędne, zwłaszcza w okresie jednoczenia się Europy. Zamiar nadania przez Uniwersytet Warszawski Profesorowi Oskarowi Anweilerowi, wybitnemu historykowi oświaty, znawcy polskiego szkolnictwa i polskiej myśli pedagogicznej oraz niekwestionowanemu koryfeuszowi zbliżeń polsko-niemieckich, tytułu doktora honoris causa uważam za jak najbardziej trafny, w pełni uzasadniony, godny poparcia i wręcz za chwalębny.

Moje kontakty z niemieckimi uczonymi sięgają lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku. Już wówczas zauważylem, że wielcy pedagogodzy trzech państw niemieckojęzycznych – Austrii, RFN i NRD – byli w swych krajach pierwszymi ludźmi nauki (przed historykami i politologami), którzy nie szkaliwali Polski, darzyli szacunkiem Polaków, mieli rzeczywisty respekt dla polskiej nauki i kultury oraz nie kwestionowali naszej zachodniej granicy. Na pewno stanowisko zajęte przez Profesora O. Anweilera w rozprawie opublikowanej w 1957 roku pt. *Die Oder-Neifele-Linie* może z dzisiejszego punktu widzenia i przy obecnych stosunkach polsko-niemieckich, wolnych od oficjalnej wrogości, być krytykowane jako mało stanowcze (chociażby z powodu użycia w tytule nazwy „linia”, a nie „granica”), jednakże jeśli uwzględnimy fakt, że owa rozprawa, broniąca powojennego *status quo*, ukazała się na osiem lat przed wiekopomnym Orędziem biskupów polskich skierowanym do episkopatu niemieckiego oraz na trzynaście lat przed podpisaniem w Warszawie przez ówczesnego kanclerza Willyego Brandta traktatu o nienaruszalności naszej granicy

zachodniej, to musimy zajęte w niej stanowisko uznać nie tylko za zgodne z polską racją stanu, ale także za bardzo odważne i prekursorskie.

Prof. Oskar Anweiler urodził się 1925 roku w niemieckiej rodzinie osiadłej w Rawiczu. Nie wiem jak długo mieszkał w Polsce i gdzie pobierał pierwsze nauki szkolne, ale zaliczam Go do tych Niemców, którzy dobrze znają polską kulturę i odnoszą się do niej z szacunkiem. W moim przekonaniu prof. Anweiler jest jednym z czterech luminarzy nauki niemieckiej – obok Hermanna Buddensiega, Reinhilda Olescha i Karla Dedeciusa – którzy już począwszy od pierwszych lat powojennych wyrażali uznanie, a nawet podziw, dla polskiej kultury oraz głosili potrzebę dobrosąsiedzkich stosunków między Polską a Niemcami. Artykuł Prof. Anweilera *Die Arbeiterselbstverwaltung in Polen* (Samozarządzanie robotników w Polsce), opublikowany 1958 roku w Austrii, może jeszcze bardziej niż poprzedni artykuł – o granicy na Odrze i Nysie – dziwić i szokować dzisiejszego czytelnika polskiego, gdyż o samozarządzaniu robotników zaczęto u nas mówić dopiero przy powstaniu „Solidarności”, walczącej o „samorządne i niezależne” związki zawodowe trzydzieści lat później, a nie w latach pięćdziesiątych. Dla Prof. Anweilera, uczciwego Niemca, wyrastającego w totalitarnym ustroju nazistowskim, a po studiach, zdobytych w okresie podziału pokonanej Trzeciej Rzeszy na strefy okupacyjne, przypatrującego się krytycznie zarówno rewizjonistycznym tendencjom RFN, jak też obłudnej „demokracji ludowej” NRD, prawa i swobody z jakich korzystali robotnicy polscy w pierwszych latach po historycznym ósmym plenum KC PZPR, odbytym w październiku 1956 roku, oraz po wyjściu z więzienia i powrocie do władzy Władysława Gomółki, były czymś wyjątkowym i unikatowym w państwie należącym do ówczesnego obozu socjalistycznego. Nawet przy bardzo krytycznej ocenie wspomnianego artykułu, należy uszanować olbrzymie uznanie (z naszego punktu widzenia mocno przejaskrawione), jakim Prof. Anweiler darzy polskich robotników, którzy w oczach zwycięzonego, lecz wtedy ciągle jeszcze w większości nie zmienionego (by nie rzec: nadal butnego) narodu niemieckiego uchodzili za ciemnych, prymitywnych i nieokrzesanych półalfabetów.

Z dużym zainteresowaniem i uznaniem przeczytałem habilitacyjną rozprawę Prof. Anweilera zatytułowaną *Geschichte der Schule und Pädagogik in Russland vom Ende des Zarenreiches bis zum Beginn der Stalin-Ära* (*Dzieje szkoły i pedagogiki w Rosji od końca państwa carów do początków ery Stalina*), wydaną w książkowej wersji w Berlinie i Heidelbergu w 1964 roku. Dla nas szczególnie cenny jest w tej rozprawie rozdział poświęcony Sergiuszowi Hessenowi, wybitnemu klasykowi polskiej i rosyjskiej pedagogiki. Mimo dość szerokiego (w moim przekonaniu) wykształcenia humanistycznego, jakie wyniosłem w powojennych latach z elitarnej szkoły średniej, prowadzonej przez księży jezuitów, oraz z uniwersyteckich studiów filologiczno-historycznych, przed przeczytaniem pracy Anweilera niewiele wiedziałem o Hessenie, gdyż w okresie panoszącej się pedagogiki socjalistycznej, z wszechpotężnym i przecenianym Makarenką, był on w państwach „demokracji ludowej”, tak samo jak w ZSRR, postacią celowo przemilczaną. Jeśli dobrze pamiętam, to pierwszym polskim uczonym, odwołującym się w swych naukowych publikacjach do Hessena w okresie PRL, był śp. prof. Jan Szczepański. Nie zmienia to faktu, że po wojnie, dzięki Prof. Anweilerowi wcześniej pisano z uznaniem o Hessenie w Niemczech niż w Polsce. Zdaniem dr S. Steier i prof. M.S. Szymańskiego Prof. Anweiler jest także „jako jeden z nielicznych niemieckich naukowców znawcą dorobku naukowego takich znaczących polskich pedagogów okresu międzywojennego, jak Bogdan Nawroczyński czy Marian Falski”, których znał osobiście i cenił bardzo wysoko. Bliska współpraca naukowa oraz przyjacielskie kontakty osobiste łączyły Go z wieloma polskimi profesorami, a zwłaszcza z Bogdanem Suchodolskim, Ignacym Szaniawskim, Janem Szczepańskim, Mikołajem Kozakiewiczem, Wincentym Okoniem i Czesławem Kupisiewiczem. W dużej mierze dzięki Jego zaangażowaniu polska tematyka pedagogiczna pojawiła się na międzynarodowych konferencjach naukowych w krajach zachodniej Europy, głównie w RFN i Austrii, już w latach sześćdziesiątych minionego wieku, co nie było wtedy mile widziane przez rządy państw ówczesnego obozu socjalistycznego, zwłaszcza przez władze ZSRR i NRD. Śmiem również twierdzić, że pedagogika

polska, w przeciwieństwie do wielu innych polskich dyscyplin humanistycznych, była od samego początku prezentowana na arenie międzynarodowej bez lizusostwa i nie jako „uboga krewna” nauki zachodnioeuropejskiej, lecz co najmniej jako równa wśród równych, a często nawet jako przodująca i nowatorska. Takie zaistnienie w RFN i Austrii utorowało jej kilku pedagogów niemieckich swymi publikacjami o osiągnięciach polskiego szkolnictwa i polskiej reformy oświatowej, a Prof. Anweiler zajmuje wśród nich czołową pozycję. To w kregu niemieckich pedagogów nazwano Polskę „krajem ludzi kształcących się”, co na tle ówczesnej sytuacji oświatowej panującej w państwach zachodnioeuropejskich nie było przesadą. Nasi uczniowie i studenci oraz maturzyści i absolwenci uczelni akademickich, zwłaszcza inżynierowie i lekarze, jacy po 1956 roku coraz liczniej napływali do tych państw, głównie do RFN (m.in. w ramach „akcji łączenia rodzin”), przewyższali swoich rówieśników w owych państwach nie tylko poziomem wykształcenia ogólnego, ale także umiejętnościami fachowymi, a po biegłym opanowaniu języka miejscowego robili kariery zawodowe szybciej niż w Polsce. W wielu dziedzinach kształcenia zawodowego Polska zajmowała wtedy rzeczywiście czołowe, jeśli nie w ogóle pierwsze miejsce w Europie. Polska była pierwszym krajem europejskim, w którym przedszkolanki (nazwane nauczycielkami przedszkola) zaczęto kształcić na pełnych (magisterskich) studiach akademickich, w czasach, kiedy np. w RFN kształcono przedszkolanki ciągle jeszcze w gimnazjach ochroniarskich, tj. w średnich szkołach pedagogicznych (*Mittelschulen für Mädchen*), i nie wymagano od nich posiadania matury. Bardzo wcześnie uruchomiono też w Polsce magisterskie studia dla pielęgniarek, co nie bez uczucia zazdrości podnoszono – głównie przez takich pedagogów jak Prof. Anweiler – na międzynarodowych konferencjach naukowych.

Prof. Anweiler, kierujący od 1964 roku Katedrą Pedagogiki Porównawczej na Uniwersytecie Ruhry w Bochum, zajmował się od początków swej kariery naukowej głównie polityką oświatową i pedagogiką w krajach Europy Wschodniej, a polskie szkolnictwo interesowało go szczególnie mocno. Duży wpływ na to zainteresowanie się Polską i Polakami wywarło za-

pewne Jego miejsce urodzenia oraz miejsce zamieszkania i pracy. Urodził się bowiem w Polsce, a więc wśród Polaków, a zamieszkał na stałe i pracował w Zagłębiu Ruhry, gdzie blisko czterdzieści procent mieszkańców jest polskiego pochodzenia. W takich jego publikacjach, jak *Bildungsreformen in Osteuropa* (Stuttgart 1969), *Bildung und Erziehung in Osteuropa im 20. Jahrhundert* (Berlin 1982) oraz *Bildungssysteme in Europa* (czwarte, poszerzone wydanie: Basel 1996) sprawy polskiej oświaty zajmują poczesne miejsce. W ostatniej z wymienionych publikacji Prof. Anweiler, porównując rozwój i strukturę oświaty w dziesięciu krajach europejskich – *Entwicklung und Struktur des Bildungswesens in zehn Ländern* – ocenia bardzo wysoko polskie osiągnięcia i poświęca im ponad dwadzieścia stron druku. Kilkanaście prac naukowych Prof. Anweilera opublikowano w Polsce, w wersji oryginalnej bądź w polskich przekładach. Są to m.in. następujące prace: *Między „przeszkolnieniem” a „odszkolnieniem” – aspekty problemu szkoły wychowującej* („Kwartalnik Pedagogiczny” nr 28, 1993), *Der Beitrag der Vergleichenden Erziehungswissenschaft zur methodologischen Diskussion in der Erziehungswissenschaft* („Zeszyty Naukowe UJ” nr 6, 1987), *Porównawcze aspekty relacji, w jakich pozostają do siebie szkoła, dom rodzinny i społeczność w Polsce i w Republice Federalnej Niemiec* („Kwartalnik Pedagogiczny” nr 33, 1988). A wszystkim tym publikacjom przyświeca idea polsko-niemieckich zbliżeń na polu praktycznej działalności oświatowej oraz w dziedzinie badań naukowych. Dwie publikacje Prof. Anweilera z tego zakresu Jego zainteresowań naukowych są szczególnie cenne i godne wyróżnienia: *Polnische und deutsche Pädagogen in Deutschland. Vom Neubeginn 1945 bis zu den europäischen Beziehungen der Gegenwart* (Polscy i niemieccy pedagogodzy w Niemczech. Od nowego początku 1945 do współczesnych stosunków europejskich), Braunschweig 1997 oraz *Bilanz und Perspektiven der deutsch-polnischen Kooperation in Erziehungswissenschaft und Bildungsforschung* (Bilans i perspektywy niemiecko-polskiej współpracy w pedagogice i badaniach oświatowych), Weimar 1999. Prof. M.S. Szymański dolicza do tego rodzaju prac Prof. Anweilera także jego wykład *Polnische und deutsche Pädagogen im Dialog – Wissenschaft im Schatten der Politik* (Polscy i niemieccy pedagogodzy w dialogu: Nauka

w cieniu polityki), wygłoszony w 1996 roku w Brunszwiku na uroczystości nadania tytułu doktora honoris causa prof. Wincentemu Okoniowi.

Kto zna – mówiąc najogólniej – nieżyczliwe Polsce i sprawom polskim prace większości niemieckich historyków, ten jest w stanie prawidłowo ocenić i docenić obiektywny i przychylny nam dorobek naukowy Prof. Anweilera. Znawcy tego dorobku zwracają uwagę także na seminarium pod tytułem „Reformy szkolne w Polsce”, jakie Prof. Anweiler prowadził na uniwersytecie w Bochum w latach 1968-1990 (do przejścia na emeryturę). Żaden inny znany mi profesor niemiecki nie uwzględniał w swoich zajęciach dydaktycznych polskiej tematyki w tak szerskim zakresie, jak czynił to Prof. Anweiler. Sonja Steier, bliska współpracownica Profesora, podaje że w zachowanym skrypcie do jego wykładów były m.in. takie zagadnienia, jak: *historia polskiej oświaty, pedagogika Janusza Korczaka w ramach międzynarodowego ruchu „nowego wychowania”, polityka oświatowa po 1945 roku, system oświatowy w Polsce, polskie problemy oświatowe, badania nad młodzieżą, rola rodziny i Kościoła w wychowaniu młodego pokolenia Polaków*. Wiele tych zagadnień znalazło także odbicie w publikacjach Prof. Anweilera.

Spoglądając z boku – a w każdym razie z pewnej odległości – na polskie szkolnictwo lat powojennych, Prof. Anweiler widział w nim więcej zalet, niż widzi (a raczej: niż chce widzieć) niejeden obłudny polski badacz, który w minionej epoce tkwił w środku tego szkolnictwa i zawdzięcza mu swe wykształcenie oraz nader często także swoje tytuły naukowe, a dziś odsądza je od czci i wiary. Prof. Anweiler dostrzegł, że polscy nauczyciele i profesorowie byli w swej masie cichymi sojusznikami Kościoła i chronili młodzież przed wpływami komunistycznej ideologii. To dostrzeżenie jest ewidentną cechą Jego dorobku naukowego poświęconego polskiej tematyce. Chyba wypada, a nawet należy, podkreślić w niniejszej recenzji, że dorobek ten został w Polsce doceniony, skoro powołano Prof. Anweilera (w 1997 roku – a więc nie w okresie PRL) na członka zagranicznego Polskiej Akademii Nauk. Wysoka ocena polskiego szkolnictwa i polskiej myśli pedagogicznej w dorobku naukowym Prof. Anweilera ma dla nas duże znaczenie i skłania do pewnej re-

fleksji. Trzeba bowiem pamiętać, że Prof. Anweiler jest doskonałym znawcą szkolnictwa na świecie, a nie tylko w Europie, i ma z tej racji szeroką oraz wiarygodną skalę porównania. Był wykładowcą także na wielu pozaeuropejskich uniwersytetach: w Nowej Zelandii, Kanadzie, Szanghaju i Sao Leopoldo. W latach 1973-1977 pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Comparative Education Society in Europa, od 1980 przewodniczył International Committee for Soviet and East European Studies, ponad trzydzieści lat, od 1964 do 1995, był współedytorem serii wydawniczej *Erziehungswissenschaftliche Veröffentlichungen des Osteuropa-Instituts an der Freien Universität Berlin*, a od 1965 jest jednym z redaktorów czołowego niemieckiego czasopisma pedagogicznego *Bildung und Erziehung*. W macierzystej uczelni obok kierowania Katedrą Pedagogiki Porównawczej pełnił także przez dwie kadencje funkcję dziekana Wydziału Filozofii, Pedagogiki i Psychologii. Biogramy opublikowane w słownikach i encyklopediach pedagogicznych przedstawiają Go także jako inicjatora i organizatora polsko-niemieckich seminariów nt. społecznych podstaw edukacji. Odbyło się już ponad dziesięć takich seminariów.

Dorobek naukowy i działalność oświatowa przyniosły Prof. O. Anweilerowi wiele prestiżowych nagród i odznaczeń, w tym dwa doktoraty honoris causa – Uniwersytetu w Lipsku i Uniwersytetu w Wiedniu.

W konkluzji mojej recenzji wyrażam przekonanie, że Professor Oskar Anweiler nie tylko spełnia ustawowe wymogi, niezbędne do nadania Mu tytułu doktora honoris causa, ale jest ze wszech miar godny tego wyróżnienia.

Zwracam się zatem z prośbą do Wysokiego Senatu Uniwersytetu Opolskiego, aby zechciał podjąć uchwałę popierającą wniosek Uniwersytetu Warszawskiego o wszczęcie postępowania dla nadania Profesorowi Oskarowi Anweilerowi tytułu doktora honoris causa, a Jej Magnificencję Rektor i Wysoki Senat Uniwersytetu Warszawskiego proszę o pomyślne sfinalizowanie tego postępowania.

Prof. zw. dr hab. Stanisław Palka
Uniwersytet Jagielloński

**Opinia dla Senatu Uniwersytetu Warszawskiego
w związku z nadaniem tytułu doktora honoris causa
Profesorowi Oskarowi Anweilerowi**

Oskar Anweiler, urodzony 29 IX 1925 roku w Rawiczu, absolwent Szkoły Powszechniej w Stanisławowie, uczeń Gimnazjum w Stanisławowie, absolwent Gimnazjum w Lesznie, absolwent Liceum w Hamburgu, absolwent Uniwersytetu w Hamburgu (kierunków: historii, germanistyki, filozofii, pedagogiki), doktoryzowany w 1954 roku na Uniwersytecie w Hamburgu i habilitowany na tymże Uniwersytecie w roku 1963 na podstawce rozprawy pt. *Geschichte der Schule und Pädagogik in Russland vom Ende des Zarenreiches zum Beginn der Stalin-Ära*, od 1963 roku profesor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Lüneburgu, zaś od 1964 roku profesor Uniwersytetu Ruhry w Bochum jest wybitnym, uznany w świecie specjalistą w dziedzinie pedagogiki porównawczej (szczególnie w zakresie badań nad systemami oświatowymi Europy Środkowej i Wschodniej), mającym duże zasługi w dziele rozwoju nauk pedagogicznych w Niemczech i w wymiarze międzynarodowym oraz ogromne zasługi w stwarzaniu podstawa współpracy i wymiany naukowej pedagogów (pracowników naukowych i studentów) niemieckich i polskich, w tym pedagogów z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Prof. dr hab. Oskar Anweiler jest jednym ze współtwórców Uniwersytetu Ruhry w Bochum, powołany został na katedrę Pedagogiki Ogólnej tegoż Uniwersytetu w 1964 roku, w dalszych latach pełnił w nim znaczące funkcje, m.in. dwukrotnie był dziekanem Wydziału Filozofii, Pedagogiki i Psychologii (1966-1967, 1975-1976) a przede wszystkim stworzył silny naukowo Zakład Badań Porównawczych w Dziedzinie Kształcenia, kierował nim w latach 1972-1992 profilując tematykę badawczą na systemy oświatowe krajów Europy Środkowej i Wschodniej w tym – na system oświatowy i ustawodawstwo szkolne w Polsce. Jego działalność w dziedzinie rozwo-

ju niemieckiej nauki o wychowaniu wyrażała się także między innymi we współpracy z Niemieckim Instytutem Międzynarodowych Badań Pedagogicznych we Frankfurcie nad Menem (1982-1998), z Instytutem Spraw Społecznych i Naukowych w Erlangen (1982-1992), z Niemieckim Towarzystwem Naukowym w Zakresie Pedagogiki i Badań Oświatowych (1988-1992), w członkostwie zarządu Niemieckiego Towarzystwa Pedagogicznego (1968-1972), w członkostwie Dyrekcji Naukowej Niemieckiego Instytutu Wschodnich i Międzynarodowych Studiów w Kolonii (1982-1988). W Jego dorobku znajduje się ponad 200 publikacji, wypromował 17 doktorów.

Na wyróżnienie zasługuje międzynarodowa aktywność naukowa prof. dra hab. Oskara Anweilera, czego świadectwem są przede wszystkim:

- pełnienie w latach 1973-1977 funkcji wiceprzewodniczącego międzynarodowego stowarzyszenia „Comparative Education Society in Europe” oraz w latach 1980-1985 funkcji przewodniczącego międzynarodowego stowarzyszenia „Committee for Soviet and East European Studies”,
- udział w licznych konferencjach międzynarodowych, głównie o tematyce związanej z pedagogiką porównawczą,
- wyjazdy w charakterze profesora wizytującego do Kanady, Japonii i Chin,
- wizyty naukowe i studialne w ZSRR i wszystkich krajach Europy Środkowej i Wschodniej oraz w Australii, Brazylii i Nowej Zelandii,
- współredagowanie czasopism naukowych o zasięgu międzynarodowym „Bildung und Erziehung” i „Slavic and East European Education Review”.

Na najwyższe uznanie zasługuje działalność prof. dr. hab. Oskara Anweilera w dziedzinie nawiązania i rozwijania współpracy naukowej pedagogów niemieckich i polskich, czemu służyły Jego (i Jego współpracowników) przyjazdy do Polski, wyjazdy polskich pedagogów do Niemiec, organizowanie i współudział w konferencjach polsko-niemieckich, wymiana publikacji naukowych. Wyrazem uznania dla Jego

działalności jest przyznanie Mu w 1997 roku zaszczytnego miana członka zagranicznego Polskiej Akademii Nauk.

Prof. dr hab. Oskar Anweiler zasłużył się wielce w dziele nawiązania i rozwijania współpracy naukowej między pedagogami z Uniwersytetu Ruhry w Bochum i pedagogami z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Na przełomie września i października 1984 roku, jako ówczesny dyrektor IP UJ zostałem zaproszony przez prof. dr. hab. Oskara Anweilera do Uniwersytetu w Bochum, czego efektem było formalne nawiązanie współpracy między pedagogami z Uniwersytetów w Bochum i Krakowie. W kolejnych latach nastąpiła ożywiona współpraca naukowa i wymiana w ramach wizyt studialnych pracowników naukowych i studentów. Szczególnie znaczące były międzynarodowe (głównie polsko-niemieckie) konferencje naukowe, z których referaty opublikowane zostały w formie prac zbiorowych, wydanych w ramach Zeszytów Naukowych, prof. Oskar Anweiler wygłosił referaty na dwóch konferencjach krakowskich: na konferencji na temat „Szanse naukowego rozwoju pedagogiki” (4-5 X 1985) na konferencji na temat „Innowacyjna i eksperymentalna działalność szkół” (7-8 VI 1990).

Prof. Oskar Anweiler jest człowiekiem przyjaznym, uczelnym, skromnym, pomocnym, o dużej kulturze osobistej.

Gorąco popieram inicjatywę nadania doktoratu honoris causa przez Uniwersytet Warszawski Panu Profesorowi Oskarowi Anweilerowi.

**Wybrane gratulacje nadesłane z różnych
miejsc świata z okazji nadania prof. Oskarowi
Anweilerowi tytułu doktora honoris causa
Uniwersytetu Warszawskiego**

**Ausgewählte Gratulationsbriefe aus der
ganzen Welt anlässlich der Verleihung der
Ehrendoktorwürde der Universität Warschau
an Herrn Prof. Oskar Anweiler**

Ruhr-Universität Bochum, 44780 Bochum, Germany

Herrn
Prof. Dr. Oskar Anweiler
c/o Warszaw Universität

Fax: + 48 (22) 629-89-79

Der Rektor

Auskunft erfuhr Prof. Dr. E. Weiler

D-44780 Bochum

Telefon (0234) 32-22926

Telefax (0234) 32-14131

E-Mail rektor@rub.de

Az.

Datum: 26. Juni 2007

Sehr geehrter Herr Professor Anweiler,
Magnifica,
Spectabilis,
sehr geehrte Ehrengäste der Universität Warschau!

Es ist mir eine besondere Ehre, Ihnen, Herr Professor Anweiler auf diesem Wege meine herzlichen Glückwünsche zur Verleihung der Ehrendoktorwürde der Universität Warschau zu übermitteln. Ich freue mich über diese herausragende Auszeichnung deshalb so besonders, weil sie von einer der größten Universitäten unseres östlichen Nachbarn kommt. Gerade auch die polnischen Wissenschafts- und Universitätsseinrichtungen gehörten zu den ersten, mit denen die junge RUB in ihrer Gründungsphase ihre akademischen Beziehungen zu knüpfen versuchte. Sie, lieber Kollege Anweiler zählten nicht nur der Gründergeneration unserer Universität, sondern auch zu denjenigen, die sich für die Ost-West-Kooperation besonders stark machten.

In ihrer Eigenschaft / Funktion als Dekan der Fakultät für Philosophie, Pädagogik und Publizistik, als Inhaber des Lehrstuhls für Vergleichende Erziehungswissenschaft und als Leiter der von Ihnen 1972 gegründeten Arbeitsstelle für vergleichende Bildungsforschung haben Sie sich stets für den wissenschaftlichen Austausch auch jenseits ideologischer Grenzen engagiert. Vor allem im Rahmen der Osteuropa bezogenen Forschung ist es Ihnen gelungen, auch zu Zeiten des „Eisernen Vorhangs“ wichtige, in jeder Beziehung bereichernde Begegnungen zwischen den Bildungssystemen beider politischen Hemisphären anzuregen und diese auch aktiv zu unterstützen. Somit trugen Sie wesentlich zur Aufrechterhaltung des Ost-West-Dialogs nicht nur auf dem Gebiet der Erziehungswissenschaft bei. Dies gilt in besonderem Maße für die Kontakte mit der Volksrepublik Polen, mit der Sie sich biographisch verbinden fühlen. Die polnischen Wissenschaftler, die gemeinsam mit ihren Kollegen der benachbarten Brüderstaaten mehr Reisefreiheit genießen durften, waren häufig Gäste unserer Universität und die Kontinuität dieser Kontakte wirkt bis in die Gegenwart hinein. Ein solches Zeichen der Verbundenheit stellt die heutige Ehrung durch die Universität Warschau dar.

Angesichts der aktuellen gesamteuropäischen Diskussionen freut es mich besonders, dass die Langen, dank Ihrem großen Engagement gepflegten bilateralen Kontakte in der Würdigung Ihrer Person und Ihrer langjährigen Verdienste gipfeln. Ich würde mir wünschen, dass das von Ihnen gut

→ UNIVERSITÄTSTRAßE 150 · D-44801 BOCHUM, GERMANY

→ U-BAHN: U3; AUTO: A42, AUSFAHRT BOCHUM WITTEN (R)

bestellte Feld der Kooperation mit gleichem Eifer und mit ebenso großer Nachhaltigkeit im Sinne der europäischen Idee von der jungen Forschergeneration erfolgreich weiter bestellt wird.

Sehr geehrter Herr Kollege Anweiler, ich bedaure es sehr, dass es mir nicht möglich ist, persönlich an Ihrer Ehrung teilzunehmen – ich bin sicher, Sie haben Verständnis dafür, dass ich gerade in diesen Tagen hier nicht abkömmlich bin. Ich möchte Sie bitten, dies und meine herzlichen Grüße – auch meine Amtskollegen, Frau Prof. Katarzyna Chałasińska-Macukow, zu übermitteln – auch wennen mit dem Dank Ihrer Alma mater, der Ruhr-Universität Bochum, für die Ihnen verliehene Auszeichnung Ihnen und der hohen akademischen Gemeinschaft, die sich zu Ihren Ehren versammelt, wünsche ich eine würdige Feier.

Mit besten Grüßen

Ihr

Eimar Weiler,
Rektor der Ruhr-Universität Bochum

Dekanat der Fakultät für Philosophie, Pädagogik und Publizistik
Ruhr-Universität Bochum, 44780 Bochum

University of Warsaw
The Rector
Krakowskie Przedmieście 26/28
00-927 Warszawa
Poland

Fakultät für Philosophie, Pädagogik und Publizistik

- Der Dekan -

Gebäude: GA 5/158

44780 Bochum

Telefon: (+49) 0234 52-99719

Email: dekanat-ppp@rub.de

Telefax: (+49) 0234 52-14505

Ihr Zeichen, Ihre Nachricht vom

Unser Zeichen, unsere Nachricht vom

Telefon, Name

Datum
12. Juni 2007

Doctor honoris causa on Prof. Dr. Oskar Anweiler

Magnificenz,

it is a great honor for the university of Bochum and especially for our faculty that the university of Warsaw is going to bestow the honorary doctorate upon our colleague Oskar Anweiler. The greetings of our faculty will accompany the ceremony on the 27th of June 2007. I deeply regret that it is impossible for me to attend the ceremony. There are important meetings in connection with the "Excellence Initiative by the German Federal and State Government to promote science and research at German universities" at the end of June. This initiative is of high relevance for our university and prevents me from travelling to Warsaw. I myself and my colleagues are very proud of Oskar Anweiler and delighted with the decision of your university to honor his work and his personality.

Yours sincerely

U. [initials]
(Prof. Dr. K. Harnay)
Dean

UNIVERSITÄT BOCHUM, DEPARTMENT OF PHILOSOPHY

Prof. Dr. Dr. h.c.mult. Rita Stüssmuth

Präsidentin des Deutschen Bundestages a. D.

Prof. Dr. Rita Stüssmuth · Bundeshaus Platz der Republik 1 · 11011 Berlin

Bundeshaus
Platz der Republik 1
11011 Berlin
Tel. (030) 227 - 77 99 6
Fax (030) 227 - 76 89 6
rstaussmuth@bundestag.de

Berlin, den 26. Juni 2007

Lieber Herr Anweiler,

zu der Ehrendoktorwürde an der Universität Warschau möchten Ihnen die „alten Bochumer“ und jeder von uns auch ganz persönlich gratulieren. Das ist eine außerordentliche Würdigung Ihrer besonderen Verdienste um die deutsch-polnischen Wissenschaftsbeziehungen im Rahmen der Vergleichenden Erziehungswissenschaften. Sie sind nicht nur in Polen, in Rawicz, in der Provinz Posen geboren, sondern sind ein Kenner Polens.

Sie sind in Galizien aufgewachsen und sprechen fließend Polnisch. Sie haben den Kriegsbeginn, vor allem den Einmarsch der sowjetischen Truppen am 17. September 1959 sehr bewusst erlebt, auch die damit verbundene Umsiedlung.

Sie haben sich nach dem Krieg für die Osteuropaforschung entschieden als Historiker und Bildungsforscher. Interdisziplinarität ist Ihre Stärke sowie Kontinuität in der Osteuropaforschung bis zum heutigen Tag.

Sie waren fast zwei Jahrzehnte Vizepräsident der Deutschen Gesellschaft für Osteuropaforschung und außerdem Präsident des International Council for Central and East European Studies.

Was für den heutigen Tag besonders hervorzuheben ist, betrifft Ihre ausländische Mitgliedschaft in der polnischen Akademie der Wissenschaften seit 1997. Unvergesslich ist mir unsere Studienreise nach Polen 1983 mit allen Erfahrungen des Kriegsrechts, aber auch der Offenheit einzelner Wissenschaftler.

In Dankbarkeit und persönlicher Verbundenheit

Rita Stüssmuth

Doctor honoris causa on Prof. Dr. Oskar Anweiler

Greetings and Congratulations of the Faculty für Philosophie, Pädagogik und Publizistik

It is a great honor for the university of Bochum and especially for our faculty that the university of Warsaw is going to bestow the honorary doctorate upon our colleague Oskar Anweiler. The greetings of our faculty will accompany the ceremony on the 27th of June 2007. What Oskar Anweiler has done for the relationship between the Educational Sciences of our countries is an impressive example of realizing European culture by the quality of scientific work and communication.

The members of the faculty for Philosophie, Pädagogik und Publizistik of the Ruhr-University of Bochum are very proud of Oskar Anweiler and delighted with the decision of the University of Warsaw to honor his work and his personality.

Klaus Harney
(Prof. Dr. K. Harney, Dean)

H U M B O L D T - U N I V E R S I T Ä T Z U B E R L I N
PHILOSOPHISCHE FAKULTÄT IV
Institut für Erziehungswissenschaften

Professor Dr. Jürgen Henze
Abteilung Vergleichende Erziehungswissenschaft

Herrn
Prof. Dr. Oskar Anweiler
Soldnerstr. 10
44801 Bochum

A

29.6.2007

Lieber Herr Anweiler,

ich darf Ihnen auf diesem Wege von ganzem Herzen zum Empfang der Ehrendoktorwürde in Warschau gratulieren, nur zu gerne wäre ich an Ihrem Ehrentag dabei gewesen, leider hat mich die aktuelle Lehrverpflichtung daran gehindert, dafür muss ich um Verständnis bitten.

Ich finde auch, dass gerade einer so herausragenden Persönlichkeit im Ost-West-Wissenschaftstransfer wie Ihnen diese Ehrung zur Anerkennung Ihres Verdienstes um eine ausgewogene und dabei kritisch unterstützende Auseinandersetzung mit Bildungs- und Wissenschaftssystemen in MOE gereicht. Nur zu gut erinnere ich mich an die wunderbare AvB-Zeit und Ihre freundlichen Bemühungen um die polnischen Kollegen, dabei auch Ihre stets fördernde Art des Umgangs mit „uns“, mit der Sie eigentlich immer auf die Potenziale der polnischen Erziehungswissenschaft und Soziologie verwiesen und dabei die Pauschalierung zugunsten einseitiger sozialistischer Wissenschaften vermieden, ja ihr entgegen gearbeitet haben. Ich könnte mir auch denken, dass Sie schon die Feder gezückt haben, um angesichts der momentanen Irritationen durch die polnische Regierung auf historische Tiefenfälle und unangemessen verkürzte Reflexionen des deutsch-polnischen Verhältnisses einzugehen, das wäre sicher nur zum Guten.

In jedem Fall hoffe ich, dass Sie eine würdige Feier mit angenehmen Gesprächen über Vergangenheit und Zukunft genießen durften, und eigentlich darf man Ihnen noch mehr solcher Festakte wünschen, denn so wie sich die Welt um mich herum generiert, mag man glauben, dass es Ihre besondere Art des „deutschen“ Universal-Professors mit Menschlichkeit bald nicht mehr geben wird, schade.

Ich wünsche Ihnen alles Gute, bleiben Sie gesund durch Aktivität, und wenn Sie einmal wieder in Berlin über ein kleines Zeitfenster verfügen, dann sind Sie stets herzlich zu uns eingeladen.

Mit besten Grüßen auch von meiner Frau
Ihr

Institut für Erziehungswissenschaften, Humboldt-Universität zu Berlin
Geschwister-Scholl-Str. 7, D-10099 Berlin. Tel.: (030) 2093-4083/-4082 - Fax: (030) 2093-4059
E-Mail: Juergen.Henze@rz.hu-berlin.de

Dr. med. Hubertus Lehnert
Facharzt für Innere Medizin

44801 Bochum
Paracelsusweg 10
Telefon (0234) 701635

Rector of Warsaw University
26/28 Krakowskie Przedmiescie
00 - 927 Warszawa
Polen / Polska

June 3rd. 2007

Anweiler, Prof. Dr. Dr. Oskar

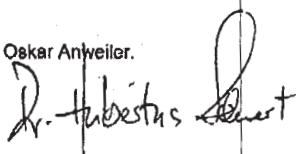
Honorable Magnificence !

My wife Lore Lehnert und I confirm our attendance at the ceremony of confirment of the title of Doctor honoris causa on

Professor Oskar Anweiler.

Thank You very much !

Your sincerely

TECHNISCHE UNIVERSITÄT BRAUNSCHWEIG

Institut für Erziehungswissenschaft

– Abt. Allgemeine Pädagogik –

website: <http://tu-braunschweig.de/hispaed>**Prof. emeritus Dr. Hein Retter**Bienroder Weg 97
D-38106 Braunschweigemail: h.retter@tu-bs.deInstitut für Erziehungswissenschaft Postfach 3329, D-38003 Braunschweig
Rektorin Universität Warszawa
Prof. Dr. Katarzyna Chałasińska-Macukow

14.-06.2007

Magnifizenz!

Die Verleihung der Würde eines *Doctor honoris causa* an Oskar Anweiler durch die Universität Warschau und ihre Pädagogische Fakultät gibt mir als seinem 12 Jahre jüngeren Kollegen Anlass zu einer Grußadresse, da ich nicht selbst an der Ehrung teilnehmen kann.

Oskar Anweiler ist der führende Komparatist in der deutschen Erziehungswissenschaft der Gegenwart. Zahlreiche Schüler, von denen ich weiß, dass sie dieser Feier beiwohnen, sind heute Professor an deutschen Universitäten. Wenn es einen Wissenschaftler gibt, der sich in der Zeit des Ost-West-Gegensatzes unermüdlich dafür einsetzte, wissenschaftliche Forschung frei von Ideologie zu betreiben, und dabei immer auch persönliche Kontakte zu Polen aufrecht erhielt, dann ist dies Oskar Anweiler, der nach der politischen Wende diese Bemühungen noch intensivierte.

Dass an diesem Ehrentag Wincenty Okoń die Laudatio hält, ist Zeichen einer Jahrzehntelangen Freundschaft zwischen zwei Nestoren der internationalen Erziehungswissenschaft. Aber es ist mehr. Ausdruck der heute bestehenden Verbundenheit zwischen den beiden Nachbarländern im Herzen Europas, Deutschland und Polen, und ihren Universitäten. Im Juni 1996 wurde Wincenty Okoń von meiner Universität, der Technischen Universität Braunschweig, die Ehrendoktorwürde verliehen. Es war Prof. Dr. Oskar Anweiler, der damals die Laudatio hielt. Wenn am 27. Juni 2007 an der Universität Warszawa sich gleichsam die Umkehrung dieser Ehrung vollzieht, dann ist dies für mich ein bewegender Augenblick, für den ich tiefste Dankbarkeit empfinde.

Prof. Dr. Hein Retter

Prof. Dr. Dr. h.c. Dieter Schulz

UNIVERSITÄT LEIPZIG

Bildungswissenschaftliche Fakultät
Institut für Information und Vergleichende Pädagogik
Schulpädagogik und Pädagogische Psychologie

Universität Leipzig, Karl-Liebknecht-Straße 25b, 04109 Leipzig

Rector Magnificus

Dans

Prof. Dr. Katarzyna Chałasińska-Macukow
Uniwersytet Warszawski
26/28 Krakowskie Przedmieście

PL 00-927 Warszawa

Your Excellency, dear Professor Chałasińska-Macukow

On behalf of the Faculty of Educational Science of Leipzig University, but also very personally I would like to take the liberty of congratulating and very cordially thanking you for the decision of the Rectorship and the Academic Senate of the University of Warsaw to award an honorary doctorate to Professor Dr. Dr. h.c. Oskar Anweiler.

By your decision you honour Professor Dr. Anweiler as the doyen of Comparative Educational Science, who sees himself as responsible for the multi-faceted educational scientific research in its international dimension. During years of intensive scientific work, Professor Dr. Anweiler has always felt extremely obliged to the German - Polish dialogue in particular. His meticulous and highly revealing analyses are absolutely exemplary for us, the present generation of scientists.

I am exceedingly grateful to the Dean of the Faculty of Educational Sciences of your University, Professor Dr. Mirosław Szymański, that a differentiated scientific cooperation and a close partnership with our faculty has been lived and developed for many years, in the sense Professor Dr. Anweiler has intended.

I deeply regret not being able to accept your invitation to express my congratulations and thanks to you, to the Academic Senate and the entire University of Warsaw. Unfortunately we have to arrange the "European Youth Congress 2007" parallel to the academic ceremony for Professor Dr. Anweiler. I sincerely hope you understand the situation.

Please give my best regards to the highly honoured assembly.

Again I congratulate you, the Academic Senate and your Alma Mater on the decision to admit Professor Dr. Anweiler to your university by awarding him the honorary doctorate.

I would like to send my most cordial greetings and my deepest respect.

Yours very sincerely,

Leipzig, 26th June, 2007

TECHNISCHE
UNIVERSITÄT
DRESDEN

Fakultät Erziehungswissenschaften

Technische Universität Dresden, 01062 Dresden

Prof. Dr.
Dietmar Waterkamp
Institut
für Allgemeine Erziehungswissenschaft

To
Rector and Senate
of the University of Warsaw

Telefon: 0351 463-
37653
Telefax: 0351 463-
37175
E-Mail:

dw@rcs.urz.tu-dresden.de

26.06.07

Ref.: Conferment of the title of Doctor Honoris Causa
to Prof. Oskar Anweiler on June, 27th, 2007

*Esteemed Excellence the Rector and distinguished
members of the academic Senate of the University
of Warsaw!*

I congratulate you on the decision to confer the title of
Doctor Honoris Causa to Prof. Oskar Anweiler.

He is my revered academic teacher whom I owe my commitment
to the scholarly field of Comparative Education. He gave
much help with my academic career.

All the more I regret not be able to attend the ceremony.

I send my best wishes for a successful celebration.

Respectfully

Dietmar Waterkamp

(Prof. Dr. Dietmar Waterkamp)

Postadresse (Briefe)
dresden.de/erziehe/vew
TU Dresden, 01062 Dresden
Postadresse (Fakete)
TU Dresden, Helmholtzstraße 10, 01069 Dresden

www.tu-

Besucheradresse
Marktstraße 10, 01069 Dresden

Ruhr-Universität Bochum

Institut für Deutschlandforschung
Zentrale wissenschaftliche Einrichtung

Prof. Dr. Werner Voss, Geschäftsf. Direktor
Prof. Dr. Dr. h. c. Paul Gerhard Klüsemann

Ruhr-Universität Bochum, Institut für Deutschlandforschung, 44780 Bochum.
Uniwersytet Warszawski
Rector Magnificus
Prof. Dr. Katarzyna Chałasinska-Macukow
Ul. Krakowskie Przedmiescie 26-28
00-927 Waszawa
FAX 0048-22-629-89-79

Gebäude GB, Ebene 04, Zimmer 48
Tel 0234-32-27883 / 22386
Fax 0234-32-14587
Email id@rub.de
www.rub.de/deutschlandforschung

Bochum, 22. Juni 2007

— Ceremony of conferment of the title of Doctor Honoris Causa on Prof. Oskar Anweiler

Magnifizenz,
hochverehrte Frau Rektorin Professor Chałasinska-Macukow,

mit großer Freude und mit Hochachtung haben wir die Nachricht empfangen, dass Rektor und Senat der Universität zu Warschau unserem Institutsmitglied, Herrn Professor Dr. Dr. h. c. Oskar Anweiler, die Ehrendoktorwürde Ihrer Hohen Universität verleihen werden. Diese Auszeichnung ist eine besondere Ehre für unseren Kollegen und eine würdige Anerkennung seiner großen wissenschaftlichen Lebensleistung, vor allem im Bereich der vergleichenden Erziehungswissenschaft. Wir verstehen sie aber auch als ein Zeichen der europäischen Verbundenheit und Freundschaft zwischen den Universitäten Warschau und Bochum. In diesem Sinne möchten wir Ihnen und der Universität zu Warschau unsere sehr guten Wünsche übermitteln.

Wir danken Ihnen für die ehrenvolle Einladung, dem Festakt der Ehrenpromotion im Kasimirpalast beizuwohnen. Auch wenn wir dieser Einladung wegen dienstlicher Verpflichtungen im laufenden Semester zu unserem großen Bedauern nicht Folge leisten können, so werden wir doch am 27. Juni 2007 im Geiste in Warschau sein und uns mit Ihnen und Ihren Kollegen Anweiler verbunden fühlen.

Mit sehr herzlichen Grüßen und guten Wünschen

Paul Gerhard Klüsemann

Ruhr-Universität Bochum - Institut für Deutschlandforschung - 44780 Bochum

UNIWERSYTET ŚLĄSKI W KATOWICACH

ul. Bankowa 12, 40-007 Katowice
centrala: (0 32) 359 2400; fax (0 32) 359 2110
<http://www.us.edu.pl>

Katowice, 22 czerwca 2007

Jej Magnificencja
Rektor
Uniwersytetu Warszawskiego
prof. dr hab. Katarzyna Chałasińska-Macukow
Warszawa

Magnificencjo,

Dziękując za zaproszenie na uroczystość wręczenia godności doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego Panu profesorowi Oskarowi Anweilerowi, z żalem informuję, że z racji obowiązków służbowych w macierzystej Uczelni nie mogę osobiście wziąć udziału w uroczystościach w Warszawie w dniu 27 czerwca 2007 roku.

Chciałbym jednak, za pośrednictwem Jej Magnificencji, przekazać Dostojnemu Doktorowi Honorowemu – w imieniu Społeczności Akademickiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach – najserdeczniejsze gratulacje z okazji otrzymania tej zaszczytnej godności. Życzę przy tym wszelkiej pomyślności oraz dalszych sukcesów.

Będę zobowiązany za przekazanie naszych życzeń i gratulacji także Najblższym Pana Profesora Oskara Anweilera.

Z wyrazami szacunku i poważania

prof. dr hab. Janusz Janecek
Rektor

PRESIDENT

Warschau, den 27. Juni 2007

Herrn
Prof. Dr. Dr. h. c. Oskar Anweiler
Korrespondierendes Mitglied
der Polnischen Akademie der Wissenschaften
im Ausland
Doktor honoris causa
der Universität Warschau

Sehr geehrter Herr Professor Anweiler,

im Namen der Polnischen Akademie der Wissenschaften ist es mir eine große Ehre, Ihnen anlässlich der Verleihung der Ehrendoktorwürde der Universität Warschau meine herzlichsten Glückwünsche auszusprechen.

Mit dieser besonderen Auszeichnung wurden Ihre hervorragenden wissenschaftlichen Leistungen auf dem Gebiet der Pädagogik gewürdigt.

An einem solchen Tag wie heute müssen sowohl Ihre Kontakte und Kooperationen mit polnischen Wissenschaftlern als auch Ihre Verdienste um die Verständigung zwischen unseren Völkern hervorgehoben werden.

Ich wünsche Ihnen viel Zufriedenheit mit Ihrem Lebenswerk und weitere Erfolge bei allem, was Sie in Zukunft planen.

Mit freundlichen Grüßen

Michał Kleiber

Pan

Profesor Oskar Anweiler
Doktor Honoris Causa
Uniwersytetu Warszawskiego

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

Proszę przyjąć w imieniu władz, Senatu oraz całej wspólnoty Uniwersytetu Opolskiego najserdeczniejsze gratulacje w związku z przyznaniem Panu Profesorowi tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego.

Tytuł ten będący najwyższą godnością akademicką jest wyrazem uznania dla Państwkiej wieloletniej aktywności naukowej i publicystycznej w zakresie historii oświaty, szkolnictwa polskiego i polskiej myśli pedagogicznej, ale przede wszystkim wyrazem wielkiego szacunku dla zaangażowania na rzecz dialogu i zbliżenia polsko-niemieckiego.

Uhonorowanie Pana Profesora tytułem dhc jest prawdziwym świętym dla społeczności Uniwersytetu, ale również dla całego warszawskiego środowiska akademickiego.

Pragnę przekazać Panu Profesorowi najlepsze życzenia dalszych osiągnięć w działalności naukowej oraz wszystkiego najlepszego w życiu osobistym.

Z wyrazami głębokiego poważania

Opole, 27 VI '2007

45-040 Opole, Plac Kopernika 11a

Białystok, dnia 15 czerwca 2007 roku

Prof. dr hab. Jerzy Nikitorowicz
Rector
University in Białystok

Szanowny Pan
Prof. Oskar Anweiler

W imieniu własnym oraz całej społeczności akademickiej Uniwersytetu w Białymostku składam serdeczne gratulacje z okazji nadania Panu Profesorowi zaszczytnego tytułu *doctor honoris causa* Uniwersytetu Warszawskiego.

Z pewnością przyznanie Panu Profesorowi tej najwyższej godności akademickiej jest wyrazem uznania dla wspariałego dorobku naukowego.

Wraz z gratulacjami przesyłam najlepsze życzenia zdrowia, wszelkiej pomyślności oraz sukcesów we wszelkich dziedzinach działania.

Z poważaniem

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Jerzy Nikitorowicz'.

*Prof. dr Oskar Anweiler
Doktor Honoris Causa
Uniwersytetu Warszawskiego*

Szanowny Panie Profesorze!

Proszę o przyjęcie najserdeczniejszych gratulacji i życzeń z okazji nadania przez Uniwersytet Warszawski najwyższej godności akademickiej, tytułu Doktora Honoris Causa.

Położył Pan wielkie zasługi dla rozwoju polskiej pedagogiki, pogłębiania polsko-niemieckich relacji oraz zwycięstwa wolności i demokracji w Rzeczypospolitej. Wielu z nas, w tym także ja, korzystało i korzysta z bezcennego kapitału Pana mądrości, dobroci, solidarności i przyjaźni.

Dziękuję Panu, Szanowny i Drodzy Panie Profesorze, nasze drogi ku prawdzie i godności, ku fundamentalnym i uniwersalnym celom edukacji, ku współpracy i współdziałaniu ponad różnymi granicami dzielącymi narody i ludzi – staje się jasne, optymistyczne, realne. I za tę Wielką Lekcję, za naukę dostrzegania tego, co ludzi zbliża i łączy – bardzo serdecznie dziękuję.

Ten wielki kapitał otrzymany od Pana Profesora staram się rozwijać i przekazywać moim studentom i współpracownikom. Panie Profesorze, był Pan, jest i będzie dla mnie i dla nas Wielkim Przewodnikiem w pedagogicznej i społecznej pracy.

Proszę o przyjęcie wraz z gratulacjami, życzeń dobrego zdrowia, powodzenia i satysfakcji w dalszych pracach oraz wszelkich radości w życiu osobistym.

Prof. dr hab. Barbara Smolińska-Theiss

*Katedra UNESCO Pedagogiki Społecznej im. Janusza Korczaka
Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie*

Pan profesor Oskar ANWEILER

Doktor Honoris Causa
Uniwersytetu Warszawskiego

Wielce Czarnowny Panie Profesore!

imieniu Senatu, grona profesorskiego, pracowników i studentów Wojskowej Akademii Technicznej, składam najserdeczniejsze gratulacje z okazji przyznania tytułu Doktora Honoris Causa Uniwersytetu Warszawskiego.

Tytuł ten to wyraz uznania dla wybitnych osiągnięć naukowych Pana Profesora w dziedzinie pedagogiki porównawczej oraz stwarzaniu podstaw współpracy i wymiany naukowej pedagogów, pracowników naukowych i studentów polskich i niemieckich.

Tytuł Doktora Honoris Causa Uniwersytetu Warszawskiego to wyraz szacunku dla znakomitego dydaktyka i wychowawcy wielu pokoleń naukowców, wieloletniego dyrektora Zakładu Badań Porównawczych w Dziedzinie Kształcenia, członka wielu krajowych oraz zagranicznych gremiów naukowych, a także autora cenionych publikacji i patentów.

Korzystając z okazji, pragnę złożyć Panu Profesorowi życzenia wielu dalszych wspaniałych osiągnięć, spełnienia wszelkich zamierzeń i pomyślności w życiu osobistym.

Z wyrażanymi szacunkami

Rektor
Wojskowej Akademii Technicznej

dr inż. Adam SOWA
general brygady

Warszawa, 27 czerwca 2007 r.

REKTOR
KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU LUBELSKIEGO JANA PAWŁA II

Lublin, 19. Juni 2007

Herr
Prof. Oskar Anweiler
DOCTOR HONORIS CAUSA
Uniwersytet Warszawski
Warszawa

Sehr geehrter Herr Professor Anweiler,

Anlässlich der Verleihung der Ehrendoktorwürde der Warschauer Universität möchte ich Ihnen in meinem Namen und im Namen der Katholischen Universität Lublin „Johannes Paul II.“ meine herzliche Gratulation aussprechen.

Mit dem Ehrendoktorstitel erkennt die Universität in Warschau Ihre außergewöhnlichen Verdienste in der wissenschaftlichen Forschung und insbesondere auf dem Gebiet der Pädagogik an.

Ich wünsche Ihnen weiterhin viel Erfolg in Ihrem wissenschaftlichen und persönlichen Leben.

Mit freundlichen Grüßen

Rektor

Prof. Dr. Stanislaw Wilk

Al. Racławickie 14, 20-950 Lublin, skr. poczt. 129, tel. +48 81 4454120; 4454121, fax +48 81 4454123

**UROCZYSTOŚĆ WRĘCZENIA
DYPLOMU
DOKTORA HONORIS CAUSA
PROFESOROWI
OSKAROWI ANWEILEROWI**

Prof. dr Wincenty Okoń

Laudację, w imieniu Prof. Okonia odczytała Pani Prodziekan Wydziału Pedagogicznego, Prof. Alicja Siemak-Tylkowska

LAUDACJA

Magnificencjo,

Dostojny Jubilacie,

Czciigodni Uczestnicy Uroczystości, reprezentanci ważnych instytucji naukowych w Polsce i w Niemczech,

Panie, Panowie,

Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego powierzył mi zaszczytną funkcję promotora w przewodzie o nadanie godności doktora honoris causa Profesorowi Uniwersytetu w Bochum, honorowemu doktorowi Uniwersytetu Wiedeńskiego i Uniwersytetu w Lipsku – Oskarowi Anweilerowi. Mimo że zaszczyt ten spotyka mnie w okresie moich przez całe podeszły wiek nadwątlonych sił, nie mogłem się go nie podjąć. Głównie ze względu na respekt dla dostojnego Jubilata, uczonego o międzynarodowej sławie, dobrze znanego i wysoko cenionego w naszym kraju.

Zanim przystąpię do laudacji, pragnę powołać się na uchwałę Senatu Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 21 lutego 2007 roku. Samą uchwałę Senatu poprzedziło odpowiednie postępowanie podjęte na wniosek Dziekana i Rady Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 20 czerwca 2005 roku. Zaproponowano wówczas, aby – zgodnie z obowiązującą procedurą – do oceny dorobku naukowego Kandydata zaprosić następujących profesorów, reprezentujących podstawowe nauki o wychowaniu: prof. dr. hab. Stanisława Palkę, profesora zwyczajnego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz prof. dr. hab. Franciszka Antoniego Marka, profesora zwyczajnego Uniwersytetu Opolskiego. Senat Uniwersytetu Warszawskiego na posiedzeniu w dniu 21 czerwca 2006 roku przyjął propozycję Wydziału i podjął aprobowającą w tej sprawie uchwałę.

Uogólniając oceny poszczególnych opiniodawców, stwierdzam, że wszyscy recenzenci zgodnie orzekają, iż zarówno walory osobiste Jubilata, jak Jego poważny dorobek naukowy oraz Jego ogromne zasługi w międzynarodowym ruchu naukowym w pełni uzasadniają wniosek o nadanie Profesorowi Oskarowi Anweilerowi godności doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego.

Czciigodny Doktorancie, Szanowni Państwo! Jest moim obowiązkiem przedstawić sylwetkę Profesora Anweilera. Niełatwe to zadanie w mojej obecnej sytuacji, mimo iż znam Go od wielu lat. Między innymi i dlatego, że Jego prace naukowe ukazywały się nie tylko w Niemczech i w Polsce, ale i w tych wielu krajach, które tak często odwiedzał. Na szczęście mogłem tu skorzystać z recenzji profesorów: F. A. Marka i S. Palki, jak również z tekstu pt. *Profesor Oskar Anweiler jako mentor niemiecko-polskich kontaktów w naukach o wychowaniu w XX wieku*, opracowanego przez dr Sonię Steier z Uniwersytetu Ruhry w Bochum i prof. Mirosława S. Szymańskiego z Uniwersytetu Warszawskiego.

Profesor Oskar Anweiler urodził się 29 września 1925 roku w niemieckiej rodzinie, osiadłej w Rawiczu. Jak podaje prof. Stanisław Palka, Anweiler ukończył szkołę powszechną w Stanisławowie i tam uczęszczał do gimnazjum, które ukończył w Lesznie. Z kolei został absolwentem liceum i Uniwersytetu w Hamburgu, gdzie studiował historię, germanistykę, filozofię i pedagogikę. Tam też uzyskał doktorat i habilitował się w roku 1963, na podstawie pracy o historii szkoły i pedagogiki w Rosji. W rok później został profesorem Uniwersytetu Ruhry w Bochum, tam osiadł na stałe, tam też stworzył dobrze w świecie znany ośrodek badań porównawczych nad pedagogiką i oświatą.

W swoim dorobku naukowym Profesor Anweiler ma wiele wartościowych prac. Jedną z nich jest monumentalne dzieło pt. *Geschichte der Schule und Pädagogik in Russland vom Ende des Zarenreiches bis zum Beginn der Stalin-Ära* (Berlin 1964). Ukazał w nim złożony proces przemian praktyki i teorii edukacyjnej na obszarach wielkiego państwa – na etapie jego przechodzenia od carskiego absolutyzmu oświeconego do despotyzmu

partii komunistycznej. Pisząc tę książkę, Anweiler nawiązywał do głośnej książki Sergiusza Hessena i Mikołaja Hansa pt.: *Pedagogika i szkolnictwo w Rosji Sowieckiej* (Londyn 1930 i Langensalza 1933). Z respektem odniósł się do rozważań teoretycznych Hessena, którego wysoko cenił. Owocem zainteresowania poglądami Hessena może być fakt, że w swej rozprawie z 1964 roku temu klasykowi rosyjskiej i polskiej pedagogiki, Sergiuszowi Hessonowi, poświęcił wiele miejsca. Ten fakt szczególnie mnie zainteresował, sam bowiem był uczniem Hessena i właśnie u niego obroniłem swoją rozprawę doktorską, a z kolei wydałem jego *Dzieła wybrane* (1997) w 5 tomach.

Prace Profesora Anweliera na temat systemów edukacji w różnych krajach są wyjątkowo cenne. Dzięki nim, zarówno w Niemczech i w Polsce, ale i w innych krajach, uważa się go za nestora pedagogiki porównawczej i eksperta w dziedzinie badań komparatystycznych Wschód-Zachód, który (jak piszą: Sonia Steier i Mirosław S. Szymański) „zawsze starał się o przezwyciężanie systemowych przeciwieństw ideologicznych. W badaniach nad Europą Wschodnią trzymał się zawsze faktów i uwzględniał narodowe tradycje”. Dał temu wyraz w takich książkach jak: *Bildungsreformen in Osteuropa* (Stuttgart 1969), *Bildung und Erziehung in Osteuropa im XX Jahrhundert* (Berlin 1982), czy *Bildungssysteme in Europa* (4. wydanie, Basel 1996). W tej ostatniej książce znalazła się życzliwa dla Polski charakterystyka naszego systemu oświaty, ukazanego na tle systemów innych krajów Europy.

Wysoka ocena polskiej edukacji w kilku pracach Profesora Anweilera spotkała się u nas z wyraźnym oddźwiękiem. Polscy teoretycy i działacze oświatowi, przyzwyczajeni do krytycznego na ogół stosunku uczonych niemieckich do naszej kultury, raptem dostrzegli coś nowego. I tak w drugiej połowie XX wieku pojawiła się w Polsce grupa uczonych, którzy zaczęli nawiązywać coraz bliższe stosunki naukowe z profesorami niemieckimi, w tej sytuacji łatwo już było przejść do systematycznych spotkań naukowych obu stron. Pierwsze takie spotkanie, poświęcone problemom metodologii badań nad edukacją, odbyło się w Warszawie w roku 1983. Kolejne spotkania-konferencje odbywały się co dwa, trzy lata na przemian

w obu krajach, m.in. w Rastede k. Oldenburga, Antoninie, Ludwigsfelde, Białowieży, dziesiąte w Szkłarskiej Porębie i jedenaste w roku 2006 w Lipsku. Głównymi uczestnikami tych spotkań byli: z niemieckiej strony: Oskar Anweiler, Friedrich W. Busch, Wolfgang Mitter, Wolfgang Hörner, Hein Retter, Detlef Glowka, Siegfried Baske, a z polskiej: Wincenty Okoń, Mirosław Szymański (który z kolei przejął inicjatywę w polskiej grupie), Heliodor Muszyński, Mikołaj Kozakiewicz, Bogdan Suchodolski, Mieczysław Pęcherski, Tadeusz Lewowicki i wielu innych. Z czasem, obok profesorów na konferencjach (zob. *Dziesięć lat później*, M.S. Szymański, W. Hörner, red. 2002, s. 12) „zaczęli brać udział i młodsi przedstawiciele nauk o wychowaniu – a to z myślą o kontynuowaniu w przyszłości dzieła zainicjowanego w 1983 roku przez Profesorów Oskara Anweilera i Wincentego Okonia”. Jednym z owoców tej współpracy było powołanie Prof. Oskara Anweilera na członka zagranicznego Polskiej Akademii Nauk oraz ukazanie się w obu językach dziesiątek artykułów i większych prac, w tym w Niemczech książek: Bogana Suchodolskiego, Ignacego Szaniawskiego oraz Wincentego Okonia i Mirosława S. Szymańskiego.

Dodajmy do tego, że Prof. Oskar Anweiler, jako historyk z wykształcenia, był aktywnym członkiem Niemiecko-Polskiej Komisji do Spraw Podręczników Szkolnych. Z Jego też inicjatywy organizowano pobyt badawcze niemieckich pedagogów w Warszawie, Krakowie, Poznaniu i Wrocławiu. Sam wielokrotnie odwiedzał polskie placówki badawcze, jak: Instytut Badań nad Młodzieżą, Instytut Programów Szkolnych oraz Instytut Badań Pedagogicznych (obecnie Instytut Badań Edukacyjnych), bywał też gościem Ministerstwa Oświaty.

W zakończeniu pragnę zwrócić uwagę na ważną rolę Prof. Oskara Anweilera w naukowym ruchu pedagogicznym, tak światowym, jak niemieckim i polskim. Przez długie lata był wiceprezydentem Niemieckiego Towarzystwa Wiedzy o Europie Wschodniej, wiceprezydentem Comparative Society in Europe, wiceprezydentem International Committee for Soviet and East European Studies. W Niemczech był członkiem Dyrektoriatu Federalnego Instytutu Badań nad Wschodem i Badań Międzynarodowych, współwydawcą czołowego niemieckiego

czasopisma pedagogicznego *Bildung und Erziehung* oraz kilku innych instytucji.

W swojej laudacji pragnąłem ukazać możliwie wielostronnie wizerunek Profesora Oskara Anweilera, jestem jednak przekonany o tym, że nie wszystkie Jego zalety udało mi się dostrzec. Człowiek, a tym bardziej człowiek o tak bogatej osobowości, z reguły jest bogatszy w wartości niż jego werbalna charakterystyka.

Mimo wszystko pozostaje mi już tylko wyrazić głęboką wdzięczność Profesorowi Anweilerowi za to wszystko, co uczynił dla polskich pedagogów i dla polskiej pedagogiki. A jednocześnie wyrazić głębokie przekonanie o tym, że jako wybitny uczyony niemiecki, znakomity znawca systemów edukacji w świecie, jako człowiek wrośniety głęboko w kulturę niemiecką, zarazem wrażliwy na wartości innych kultur, w tym szczególnie polskiej, jako człowiek wyjątkowych zasług dla polskiej pedagogiki, wreszcie jako człowiek wielkiej skromności i rzetelności w badaniach naukowych, Profesor Oskar Anweiler w pełni zasługuje na przyznanie mu godności Doktora Honoris Causa Uniwersytetu Warszawskiego.

Przemówienie dziekana Wydziału Pedagogicznego UW, Profesora Mirosława S. Szymańskiego

Wielce Szanowny Panie Profesorze,
Doktorze Honorowy,
Magnificencjo,
Panie, Panowie!

Udało się. Udało się, choć trwało to długo – ponad dwa lata. Tym większa jest więc satysfakcja społeczności Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego, czy wręcz – nie zawaham się tego otwarcie powiedzieć – całego środowiska pedagogicznego w Polsce z tego, że doszło do dzisiejszej uroczystości, że po dość długich staraniach Profesor Oskar Anweiler otrzymał od Pani Rektorki i Wysokiego Senatu tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego – największej i najlepszej (koledzy z Krakowa wybaczą ten drugi przymiotnik) wyższej uczelni w naszym kraju. A przypomnę, że w 53-letnich dziejach najpierw Wydziału Psychologii i Pedagogiki, a następnie Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego jest to dopiero trzeci doktorat honoris causa nadany z inicjatywy tegoż Wydziału: w 1958 roku otrzymał go Jean Piaget, zaś w roku 1989 Astrid Lindgren. Tym większa więc jest jego waga i znaczenie.

Pozwólcie Państwo, że w swoim wystąpieniu ograniczę się jedynie do przedstawienia kilku podstawowych faktów i dat, czyli w ogromnym skrócie naszkicuję prehistorię i historię przewodu doktorskiego, który właśnie szczęśliwie dobiegł końca.

Soest – średniowieczne miasteczko w Nadrenii Północnej-Westfalii; jest późne, deszczowe popołudnie 25 listopada 2004 roku. W przerwie obrad międzynarodowej konferencji poświęconej szkolnictwu niepublicznemu w Europie, Doktor Sonja Steier z Uniwersytetu Ruhry w Bochum proponuje, aby podjąć starania, mające na celu otwarcie na Uniwersytecie Warszawskim przewodu doktorskiego Profesorowi Oskarowi Anweilerowi. Z dużym entuzjazmem – *ich war sofort Feuer und Flamme*, jakby powiedzieli moi niemieccy koledzy – odnio-

słem się do tego pomysłu, jakkolwiek zrealizowanie go do 29 września 2005 roku, kiedy to Profesor miał obchodzić 80. urodziny wydawało się oczywiście nierealne.

Pani Doktor Sonji Steier chciałbym gorąco podziękować za doskonały pomysł uhonorowania Profesora Oskara Anweilera, który od 21 lutego 2007 roku może się tytułuwać nie tylko doktorem honoris causa uniwersytetów w Wiedniu i Lipsku, ale również Uniwersytetu Warszawskiego.

A później – już na początku grudnia 2004 roku – rozpoczęły się rozmowy i wymiana pism z Jego Magnificencją Rektorem Piotrem Węgleńskim, który gorąco poparł przedstawioną Mu inicjatywę. Były też naturalnie stosowne uchwały przyjęte jednomyślnie przez Radę Wydziału 20 czerwca 2005 roku. A potem nastąpiły dalsze rozmowy z nowymi już władzami rektororskimi – przede wszystkim z Jej Magnificencją Rektor Katarzyną Chałasińską-Macukow, która również gorąco, jak Jej poprzednik poparła inicjatywę zgłoszoną przez dziekana i Radę Wydziału. Zarówno Pani Rektor, jak i Panu Rektorowi chciałbym dzisiaj bardzo serdecznie podziękować za to poparcie i życzliwość.

Za okazaną pomoc chciałbym też gorąco podziękować Pani Doktor Sonji Steier oraz Profesorowi Wolfgangowi Hörnerowi z Uniwersytetu w Lipsku oraz pani Giseli Wolter z Uniwersytetu Ruhry w Bochum. Bez ich ogromnego zaangażowania w sprawę, bez informacji, które w bardzo krótkim czasie dostarczyli, sprawa utknęłaby w martwym punkcie.

Procedura toczyła się dalej. Aż wreszcie nadszedł pamiętny dzień 21 lutego 2007 roku – dzień, w którym Wysoki Senat Uniwersytetu Warszawskiego jednomyślnie przyjął uchwałę w sprawie przyjęcia recenzji i nadania tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego Profesorowi Oskarowi Anweilerowi.

Autorem laudacji zechciał zostać nestor polskiej pedagogiki, Profesor Wicenty Okoń, emerytowany profesor Uniwersytetu Warszawskiego, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk. Wiem, ile wysiłku kosztowało Go napisanie pięknego i wzruszającego przemówienia, którego przed chwilą wysłuchaliśmy.

Bardzo serdecznie dziękuję Mu za tę laudację. Dziękuję też Pani Dziekan Alicji Siemak-Tylikowskiej za jej odczytanie. Niestety, z przyczyn zdrowotnych Profesor Wincenty Okoń nie mógł przybyć na dzisiejszą uroczystość. 4 czerwca 2007 roku napisał do mnie: „Zadanie o najwyższej dla mnie skali trudności wykonałem. ... Więcej już zrobić nie potrafię”. No cóż – spytam retorycznie – czyż można było jeszcze zrobić coś więcej?

Zrecenzować dorobek naukowy osoby nominowanej do tytułu doktora honoris causa zechcieli natomiast Profesorowie Franciszek Marek i Stanisław Palka, którzy w ekspresowym doprawdy tempie opracowali niezwykle rzetelne i wnikliwe recenzje dorobku naukowego Profesora Oskara Anweilera, które jednomyslnie zostały przyjęte odpowiednio przez Wysoki Senat Uniwersytetu Opolskiego i Wysoki Senat Uniwersytetu Jagiellońskiego, a następnie przez Wysoki Senat Uniwersytetu Warszawskiego. Szacownym Recenzentom chciałbym za ich recenzje serdecznie podziękować.

Szanowni Państwo!

§1 Regulaminu nadawania tytułu doktora *honoris causa* i odnowienia doktoratu w Uniwersytecie Warszawskim głosi między innymi: „...w przypadku uczonego zagranicznego należy wskazać na jego związki z nauką w Polsce, zwłaszcza w Uniwersytecie Warszawskim”. W przypadku Profesora Oskara Anweilera związki te, liczne i różnorodne wskazali zarówno autor laudacji, jak i recenzenci. Nie można jednak przemilczać faktu, że związki te były silniejsze z Uniwersytetem Jagiellońskim niż z Uniwersytetem Warszawskim, a to z tej racji, że już w 1967 roku nawiązana została współpraca między bardzo młodym (założonym w 1964 roku) Uniwersytetem Ruhry w Bochum i Uniwersytetem Jagiellońskim. Oficjalną umowę o partnerstwie można jednak było zawrzeć trzy lata później, po podpisaniu (zachodnio)niemiecko-polskiego traktatu o dobrym sąsiedztwie w 1970 roku. Współpraca ta rozwijała się owocnie aż do połowy lat dziewięćdziesiątych. Mam nadzieję, że ani Jej Magnificencja, ani Wysoki Senat Uniwersytetu Warszawskiego nie wezmą mi za złe, jeśli ośmienię się stwierdzić, że wyróżnienie, które przyjął Profesor Oskar Anweiler od Uniwersytetu

Warszawskiego jest też wyróżnieniem od Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Wprawdzie doktorat honoris causa nadaje się konkretnej osobie, ale chcę wierzyć, że uhonorowany nim został nie tylko Profesor Oskar Anweiler, lecz wcale niemały krąg niemieckich pedagogów, którzy od dziesięcioleci – jeszcze w czasach PRL-u – zadbali o rozwój niemiecko-polskich kontaktów naukowych, zabiegając tym samym o polsko-niemieckie pojednanie. Lista ich nazwisk jest dłuża. O niektórych z nich wspomniał Profesor Wincenty Okoń. Wielu z nich bierze udział w dzisiejszej uroczystości, za co chciałbym im serdecznie podziękować.

Wielce Szanowny Panie Profesorze!

Proszę pozwolić, że na koniec mego przemówienia zwrócię się bezpośrednio do Pana Profesora w bardzo osobistym tonie. Od ćwierćwiecza, biorąc udział w licznych niemiecko-polskich konferencjach i innych wspólnych przedsięwzięciach naukowych, niemal zawsze spotykałem Pana w towarzystwie – i to nawet w czasie obrad – szanownej małżonki Gerdy Anweiler, która była Pańską nieodłączną towarzyszka życia od 1949 roku, i którą darzyłem ogromną sympatią. Niekiedy myśle sobie, że Pańskie imponujące dokonania naukowe to także i Jej zasługa. Niestety, Gerda Anweiler zmarła 29 września 2006 roku. Głęboko wierzę w to, że jednak w jakiś metafizyczny sposób jest Ona razem z nami, i jak my wszyscy tutaj cieszy się z dzisiejszej uroczystości.

Dziękuję za uwagę.

Przemówienie Profesora Oskara Anweilera

Wielce Szanowni i Drodzy Państwo!

Jestem głęboko wzruszony po przemówieniach Pani Rektor, Pana Dziekana i w zastępstwie pana Profesora Okonia – Pani Prodziekan. Serdecznie dziękuję za te miłe słowa, które, jak przypuszczam nie były tylko formalnym akcentem.

Jak Państwo słyszą, staram się mówić po polsku i dlatego proszę wybaczyć błędy, bądź to gramatyczne lub frazeologiczne. Mam nadzieję, że przewodnia myśl mojego wykładu będzie poniekąd jasna.

Proszę pójść ze mną po śladach europejskiej myśli pedagogicznej XX wieku w Polsce i w Niemczech. Jest to temat ogromny i całkowicie, w sensie naukowym, jeszcze nie opracowany. Chciałbym pokazać, że istnieje wspólny nurt myśli pedagogicznej, który mimo wszystko, mimo katastrofy drugiej wojny światowej, mimo barbarzyństwa okupacji hitlerowskiej został żywy i może dzisiaj być podstawą edukacji w naszych dwóch krajach.

Przed trzema laty została opublikowana w języku polskim w wydawnictwie Uniwersytetu Wrocławskiego i równocześnie w języku niemieckim w wydawnictwie Suhrkamp we Frankfurcie, książka pod tytułem: *Polskie wizje Europy w XIX i XX wieku – Polen denkt Europa* brzmi niemiecki tytuł. Jest to wybór około trzydziestu artykułów różnych polskich autorów na temat polskiego sposobu pojmowania Europy w XIX i XX wieku. Jeden z tych artykułów nosi tytuł: *Polska leży w Europie*.

Ten artykuł został opublikowany w roku 1946, autorem jest Józef Chałasiński, którego tutaj nie trzeba przedstawić. Ten krótki szkic historyczny kończy się pytaniem autora: „Polska leży w Europie. W jakiej Europie? W Europie Mieszka I, czy w Europie z epoki odsieczy pod Wiedniem, czy w Europie Rewolucji Francuskiej i maszyny parowej, czy w Europie bomby atomowej?”

Chałasiński wystąpił przeciw fałszywej alternatywie: Europa jako całość duchowa, jako historycznie ukształtowany system idei dotyczących świata i człowieka – albo stanowisko marksistowskie. Autor twierdził, że myśląc kategoriami technicznogospodarczymi, nie widzi się w ogóle problemu Europy jako zagadnienia samoistnego. Chałasiński szuka syntezy i pisze: „Istnieje problem miejsca Polski w Europie, ale w Europie XX w. Mit europejskości Polski nie może służyć zwalnianiu Polaków z obowiązku myślenia realnymi kategoriami, nie może być synonimem cudowności dziejów Polski, nie może usprawiedliwiać bierności w tym czasie, kiedy narody świata mobilizują wszystkie swoje siły materialne i duchowe”

Proszę Państwa, proszę samemu osądzić, jakie znaczenie mają słowa pisane 60 lat temu w naszych dzisiejszych dyskusjach o przyszłości i roli Unii Europejskiej? Chałasiński był socjologiem, nie pedagogiem, ale konsekwencje jego stanowiska są *per se* także edukacyjne. Ja wróćę później do tego.

Ale teraz spójrzmy na problem Europy w niemieckiej pedagogice XX wieku. Friedrich Schneider (1881-1974) był założycielem pedagogiki porównawczej już za czasów Republiki Weimarskiej i został, tak jak Franz Hölker, usunięty z działalności i wszystkich funkcji akademickich w czasie Trzeciej Rzeszy.

W roku 1959 opublikował książkę *Europäische Erziehung – Pedagogie Européenne – European Education*. Ta u nas, w Niemczech, zapomniana praca opisuje siły napędowe i bariery ruchu europejskiego, europejskie idee duchowe również z ekonomicznego punktu widzenia i w końcu teoretyczne i praktyczne zadania pedagogiki. Autor przedstawił cały zakres zadań edukacji europejskiej teraźniejszości i przyszłości!

Schneider, jako pedagog katolicki, podkreślił chrześcijańskie podstawy europejskiej kultury, które są oczywiste, ale nie w dogmatycznym sensie. Jego jedna myśl jest u nas, w Niemczech, obecnie bardzo aktualna. Chodzi o stosunek naszego społeczeństwa do Islamu – wobec dużej liczby muzułmańskich mieszkańców, w tym młodzieży szkolnej.

Schneider pisał: „Jesteśmy przekonani, że z naszym okcydentalno-chrześcijańskim myśleniem nie tylko nasza reli-

gia może być podstawą ducha europejskiego, w nim jest także miejsce dla zwolenników innych światopoglądów. Podstawą takiej duchowej wspólnoty jest na przykład „Ogólna Deklaracja Praw Człowieka OZN z 10 grudnia 1948 roku.”

W związku z tym wyrastają duże trudności nie tylko na tle politycznym, ale i w praktyce pedagogicznej, organizacji szkolnej, planów nauczania itp. Zaistniało pytanie, czy Islam ma takie same prawa jak kościół katolicki, czy ewangelicki w sprawie nauczania religii w szkołach – co u nas jest w dużym stopniu zależne od statusu prawnego społeczności wyznaniowej. I tu istnieje duża różnica między wyznaniami i ich formami organizacyjnymi. Państwa europejskie mają różne uregulowania, zatwierdzone konstytucyjnie, dotyczące miejsca religii w szkołach publicznych, dla przykładu Francja i Republika Federalna Niemiec. Te różnice – historycznie uzasadnione uniemożliwiają „harmonizację” na tym tle w Europie.

Wróćmy do Polski. Mój trzeci przykład to Bogdan Suchodolski, nestor polskiej pedagogiki i wybitny filozof kultury. W roku 1985 wygłosił referat na międzynarodowej konferencji pod tytułem: *Europa – trzy spojrzenia*.

Spojrzenie pierwsze obejmowało gospodarczą i polityczną pozycję Europy w świecie – dziś mówimy o „globalizacji” – która według zdania autora osłabiła się w porównaniu z potęgą Stanów Zjednoczonych i rozkwitającą potęgą ekonomiczną Japonii. Z drugiego punktu widzenia cała nowoczesna nauko-wo-techniczna cywilizacja – to pełne zwycięstwo Europy, bo ona, ta nasza cywilizacja jest dziełem Europy. Czy nie jest to zwycięstwo daremne?

Suchodolski postuluje konieczność trzeciego spojrzenia na dzieje świata i w nich pozycję Europy, mianowicie z punktu widzenia kultury. Jego analiza kultury europejskiej była bardzo realistyczna. Ona opisała nie tylko świat humanistycznych ideałów, ale także historię deformacji tych ideałów: „Działania wartościowe i słuszne przerosły w szkodliwe i fanatyczne. Religijność stawała się źródłem wojen i prześladowań. Patriotyzm przekształcał się w nacjonalizm zamierzający wyniszczyć inne narody. Postęp i industrializm niszczył środowisko naturalne i samego człowieka”.

Suchodolski pyta: „Czy mam kończyć tym akcentem pesymizmu?”. Wyjściem dla filozofa i pedagoga z tego dylematu jest szukanie alternatywnych dróg nowego humanizmu. „Oto na czym powinna się skupić uwaga doświadczonych, odważnych, krytycznie myślących Europejczyków”.

„Wychowanie mimo wszystko” – tak nazywał się ostatni zbiór artykułów autora. Nie pesymizm, ale realistyczny optymizm – to także moje osobiste credo u schyłku życia.

To dotyczy nie tylko edukacji. W ubiegłym tygodniu widzieliśmy w Brukseli przedstawienie dramatyczne sztuki „Europa na drodze”. Co tam nie było: „Finis Poloniae” jak niektórzy mówili, ale także „Finis Europae”. W „dolinach” codziennej współpracy międzynarodowej w różnych dziedzinach, w tym także na polu edukacji i spotkaniach młodzieży, jesteśmy dalej jak na „górách” politycznych działań. Europa żyje!

Moje wystąpienie dobiera się ku końcowi. Tu moje osobiste wspomnienia: po raz pierwszy byłem w Warszawie w sierpniu 1939 roku. Jako trzynastoletni chłopak przyjechałem z dalekiej prowincji, ze Stanisławowa do stolicy. Mój wujek miał biuro tłumaczeń na ulicy Marszałkowskiej. Pierwszy raz w życiu widziałem i słyszałem tramwaje, dużo samochodów, dużo różnych ludzi na ulicach i w parkach: eleganckie damy i obdarci żebracy. Po raz drugi przybyłem do Warszawy po 20 latach. Czytałem poprzednio o zniszczeniach i o odbudowie Warszawy, widziałem fotografie. Poszedłem na ulicę Marszałkowską pod nr 72. Poznałem ten stary budynek, wszystkie inne były nowe, bo odbudowane po zniszczeniach. Od tego czasu zawsze, jak jestem w Warszawie, udaję się na to miejsce moich wspomnień z dzieciństwa. Te wspomnienia z młodości to nie tylko „a sentimental journey”, ale też fundamentalny element mojego stosunku do Polski.

Na końcu pozwolą Państwo, że zarecytuję fragmenty wiersza przypisywanego błędnie Wisławie Szymborskiej:

„Jak ja się czuję”

Kiedy ktoś zapyta, jak ja się czuję,

Grzecznie odpowiadam, że „dobrze, dziękuje”.

To, że mam artretyzm, to jeszcze nie wszystko,

astma, serce mi dokucza i mówię z zadyszką

puls słaby, krew moja w cholesterol bogata...

lecz dobrze się czuję, jak na moje lata.

Bez laseczki teraz chodzić już nie mogę,

Choć zawsze wybieram najłatwieszą drogę.

W nocy przez bezsenność bardzo się morduję

ale przyjdzie ranek...i znów dobrze się czuję.

Mam zawroty głowy, pamięć figle płata

Lecz dobrze się czuję, jak na moje lata.....

Za czasów młodości (mówię bez przesady)

łatwe były biegi, skłony i przysiady.

W średnim wieku jeszcze tyle sił mi pozostało,

żeby bez zmęczenia przetańczyć noc całą...

A teraz na starość czasy się zmieniły,

spacerkiem do sklepu, z powrotem bez siły...

Dobra rada dla tych, którzy się starzeją

Niech zacisną zęby i z życia się śmieją.

Kiedy wstaną rano, „części” pozbierają,

Niech rubrykę zgonów w prasie przeczytają,

Jeśli ich nazwiska tam nie figurują,

To znaczy, że są...zdrowi i dobrze się czują.⁴

Przypisy:

1. Józef Chałasiński: Polska leży w Europie (1946). w: Polskie wizje Europy w XIX i XX wieku. Wyboru dokonał Peter Oliver Loew. Wrocław 2004, str. 159-169.
2. Friedrich Schneider: Europäische Erziehung – Pedagogie Europeenne-European Education. Freiburg i Br. 1959.
3. Bogdan Suchodolski: Europa – trzy spojrzenia (1985). w: Wychowanie mimo wszystko. Warszawa 1990, str. 120-127.
4. Autorką wiersza „Jak ja się czuję” jest nie żyjąca już Józefa Jucha, należąca do Koła Terenowego Polskiego Związku Niewidomych w Wadowicach, a nie jak mylnie podawały niektóre gazety, Wisława Szymborska. Więcej informacji na stronie Tarnowskiej Fundacji Kultury (www.tfk.tarnow.pl)

**FEIER ZUR VERLEIHUNG
DER URKUNDE
ÜBER
DIE EHRENDOKTORWÜRDE
AN HERRN PROFESSOR
OSKAR ANWEILER**

Programm der Feier zur Verleihung der Ehrendoktor- würde an Herrn Professor Oskar Anweiler

- ❖ Chor der Universität Warschau: *Nationalhymne*
- ❖ Eröffnung der Feier durch Ihre Magnifizenz, die Rektorin der Universität Warschau,
Frau Prof. Dr. habil. Katarzyna Chałasińska-Macukow
- ❖ Laudatio des Promotors – Prof. Dr. Wincenty Okoń
- ❖ Ansprache des Dekans der Pädagogischen Fakultät
der Universität Warschau, Prof. Mirosław S. Szymański
- ❖ Überreichung der Urkunde über die Ehrendoktor-
würde
- ❖ Chor der Universität Warschau : *Gaude Mater Poloniae*
- ❖ Ansprache von Herrn Professor Oskar Anweiler
- ❖ Abschluss der Feier durch Ihre Magnifizenz, die Rektorin der Universität Warschau,
Frau Prof. Dr. habil. Katarzyna Chałasińska-Macukow
- ❖ Chor der Universität Warschau: *Gaudemus igitur*

**Beschluss Nr. 178 des Senats
der Universität Warschau
vom 21. Februar 2007**

**über die Annahme der Gutachten und die Verleihung
der Ehrendoktorwürde der Universität Warschau**

Aufgrund des Artikels 62, Absatz 1, Satz 9 des Gesetzes vom 27. Juli 2005 des Hochschulgesetzes (Amtsblatt Nr. 164, Pos. 1365 mit späteren Änderungen) sowie § 8 des Statuts der Universität Warschau, angenommen aufgrund des Beschlusses Nr. 115 des Senats der Universität Warschau vom 21. Juni 2006 (Amtsblatt der Universität Warschau Nr. 7a, Pos. 94) nach Kenntnisnahme der Gutachten von Prof. Franciszek Antoni Marek von der Universität Opole und von Prof. Stanisław Palka von der Jagellonischen Universität, die die wissenschaftliche Leistung von Prof. Oskar Anweiler, den Kandidaten für den Ehrendoktortitel der Universität Warschau, betreffen, beschließt der Senat der Universität Warschau Folgendes:

§ 1

Herrn Professor Oskar Anweiler wird der Ehrendoktortitel der Universität Warschau verliehen.

§ 2

Der Beschluss tritt am Tag seiner Beschlussfassung in Kraft.

Vorsitzende des Senats der
Universität Warschau Rektorin
Prof. Dr. habil. Katarzyna Chałasińska-Macukow

Prof. Dr. habil. Franciszek Antoni Marek
Universität Opole

**Gutachten für den Senat der Universität Warschau
im Zusammenhang mit der Verleihung des
Ehrendoktortitels an Professor Oskar Anweiler**

Jegliche Aktivitäten auf dem Gebiet der Wissenschaft, die nach gegenseitiger Annäherung von benachbarten Staaten und Völkern streben, sind nicht nur vom ethischen, sondern auch vom politischen Standpunkt aus nützlich und notwendig, in den deutsch-polnischen Beziehungen sogar unumgänglich, insbesondere in der Zeit der Vereinigung Europas. Die Absicht der Universität Warschau, Professor Oskar Anweiler, dem hervorragenden Bildungshistoriker, Kenner des polnischen Schulwesens und des polnischen pädagogischen Gedankenguts sowie dem unumstrittenen Vorreiter der polnisch-deutschen Annäherung die Ehrendoktorwürde zu verleihen, halte ich für durchaus zutreffend, völlig begründet, unterstützungswürdig und gar lobenswert.

Meine Kontakte mit deutschen Wissenschaftlern reichen bis in die 60er Jahre des vergangenen Jahrhunderts zurück. Bereits damals habe ich bemerkt, dass große Pädagogen aus den drei deutschsprachigen Ländern, Österreich, BRD und DDR, in ihren Staaten die ersten Wissenschaftler (vor Historikern und Politwissenschaftlern) waren, die Polen nicht verunglimpften, die Polen mit Respekt begegneten, echten Respekt für polnische Wissenschaft und Kultur hatten und unsere Westgrenze nicht in Frage stellten. Die von Professor O.Anweiler in seiner im Jahre 1957 veröffentlichten Abhandlung „*Die Oder-Neiße-Linie*“ präsentierte Einstellung kann vom heutigen Standpunkt aus, bei den jetzigen polnisch-deutschen Beziehungen, die frei sind von offizieller Feindseligkeit, als wenig entschieden kritisiert werden (beispielsweise, weil im Titel das Wort „Linie“ und nicht „Grenze“ steht), wenn wir jedoch die Tatsache berücksichtigen, dass diese Abhandlung, die den *status quo* der Nachkriegsjahre verteidigte, acht Jahre vor dem unvergesslichen Brief der polnischen Bischöfe, der an das deutsche

Episkopat gerichtet war, und 13 Jahre vor der Unterzeichnung des Vertrags über die Unantastbarkeit unserer Westgrenze in Warschau durch den damaligen Kanzler Willy Brandt, erschien, dann müssen wir die in ihr enthaltene Stellungnahme nicht nur als eine mit der polnischen Staatsräson übereinstimmende, sondern auch als eine sehr mutige und bahnbrechende Meinung anerkennen.

Professor Oskar Anweiler wurde 1925 in einer deutschen, in Rawicz angesiedelten Familie geboren. Ich weiß nicht, wie lange er in Polen gelebt und wo er seine ersten Schuljahre verbracht hat, ich rechne ihn jedoch zu den Deutschen, die die polnische Kultur gut kennen und sie respektieren. Meines Erachtens ist Professor Anweiler einer der vier Großen der deutschen Wissenschaft – neben Hermann Buddensieg, Reinhold Olesch und Karl Dedecius, die bereits von den ersten Nachkriegsjahren an Anerkennung und sogar Bewunderung für die polnische Kultur äußerten und die Notwendigkeit gut-nachbarlicher Beziehungen zwischen Polen und Deutschen betonten. Der Artikel von Professor Anweiler *Die Arbeiterselbstverwaltung in Polen*, der 1958 in Österreich veröffentlicht wurde, kann den heutigen polnischen Leser sogar mehr schockieren als der früher erwähnte über die Oder-Neiße-Grenze, denn über die Arbeiterselbstverwaltung begann man bei uns erst nach der Entstehung der „Solidarnosc“ zu sprechen, die dreißig Jahre später um „selbst verwaltete und unabhängige“ Gewerkschaften kämpfte, und nicht in den 50er Jahren. Für Professor Anweiler, einen ehrlichen Deutschen, der in der Zeit des totalitären Nazisystems aufgewachsen ist und der nach dem Studium in der Zeit der Teilung des besiegten III. Reiches in Besatzungszonen sowohl die revisionistischen Tendenzen der BRD als auch die verlogene „Volksdemokratie“ der DDR kritisch betrachtete, waren die Rechte und Freiheiten, die die polnischen Arbeiter in den ersten Jahren nach dem historischen achten Plenum des ZK der PVAP, das im Oktober 1956 statt fand, sowie nach Władysław Gomułkas Entlassung aus dem Gefängnis und seiner Rückkehr an die Macht, genossen, etwas Außergewöhnliches und Einzigartiges in einem Staat, der zum damaligen sozialistischen Lager gehörte. Sogar bei einer sehr

kritischen Einschätzung des erwähnten Artikels sollte man die enorme Bewunderung (von unserem Standpunkt aus gesehen ist sie stark übertrieben) zu schätzen wissen, die Professor Anweiler den polnischen Arbeitern entgegen bringt, die in den Augen des besieгten, jedoch damals in seiner Mehrheit immer noch unveränderten (um nicht zu sagen hochmütigen) deutschen Volkes als ungebildete, primitive und ungehobelte Halbanalphabeten galten.

Mit großem Interesse und mit großer Anerkennung las ich die Habilitationsschrift Professor Anweilers unter dem Titel *Geschichte der Schule und Pädagogik in Russland vom Ende der Zarenzeit bis zum Beginn der Stalin-Ära*, die 1964 in Berlin und Heidelberg als Buch erschien. Für uns ist in dieser Abhandlung das Sergiusz Hessen, einem hervorragenden Klassiker der polnischen und russischen Pädagogik, gewidmete Kapitel besonders wertvoll. Trotz einer (meines Erachtens) fundierten humanistischen Ausbildung, die ich in den Nachkriegsjahren einer elitären Oberschule, die von Jesuiten betrieben wurde, sowie einem Philologie- und Geschichtsstudium an der Universität verdanke, wusste ich vor dem Lesen der Habilitationsschrift Anweilers kaum etwas über Hessen, denn in der Zeit der allgegenwärtigen sozialistischen Pädagogik mit dem allmächtigen und überschätzten Makarenko, wurde in den Staaten der „Volksdemokratie“ wie auch in der UdSSR über ihn absichtlich geschwiegen. Soweit ich mich erinnern kann, war der verstorbene Professor Jan Szczepański der erste polnische Forscher in der VR Polen, der sich in seinen wissenschaftlichen Arbeiten auf Hessen berief. Das ändert nichts an der Tatsache, dass nach dem Krieg dank Professor Anweiler in Deutschland eher mit Anerkennung über Hessen geschrieben wurde als in Polen. Nach Ansicht von dr S. Steier und Professor Mirosław S. Szymański ist Professor Anweiler auch „einer von wenigen deutschen Wissenschaftlern, die Kenner der wissenschaftlichen Leistungen so bedeutender polnischer Pädagogen der Zwischenkriegszeit wie Bogdan Nawrocyński oder Marian Falski waren“, die er persönlich kannte und hoch schätzte. Eine enge wissenschaftliche Zusammenarbeit sowie freundschaftliche persönliche Kontakte verbanden ihn mit vielen polni-

schen Professoren, vor allem mit Bogdan Suchodolski, Ignacy Szaniawski, Jan Szczepański, Mikołaj Kozakiewicz, Wincenty Okoń und Czesław Kupisiewicz. Es war in hohem Maße sein Verdienst, dass das Thema der polnischen Pädagogik auf internationalen wissenschaftlichen Konferenzen in Westeuropa, hauptsächlich in der BRD und in Österreich, bereits in den 60er Jahren des vorigen Jahrhunderts in Erscheinung trat, was damals nicht besonders gern gesehen wurde von den Regierungen der Staaten des damaligen sozialistischen Lager, insbesondere von den Behörden in der UdSSR und in der DDR. Ich wage auch zu behaupten, dass die polnische Pädagogik, im Gegensatz zu vielen anderen polnischen humanistischen Disziplinen, von Anfang an in der internationalen Arena ohne Schmeicheleien und nicht als „verarmte Verwandte“ der westeuropäischen Wissenschaft präsentiert wurde, sondern als mindestens Gleiche unter Gleichen, oft sogar als führend und bahnbrechend. Es waren einige deutsche Pädagogen, die aufgrund ihrer Veröffentlichungen über die Errungenschaften des polnischen Schulwesens und der polnischen Bildungsreform ein solches Bild der polnischen Pädagogik schufen. Professor Anweiler nimmt unter ihnen eine führende Stellung ein. Es waren Kreise deutscher Pädagogen, in denen Polen „das Land der sich bildenden Menschen“ genannt wurde, was vor dem Hintergrund der damaligen Bildungslage, die in westeuropäischen Ländern existierte, keine Übertreibung war. Unsere Schüler und Studenten sowie Abiturienten und Hochschulabsolventen, insbesondere Ingenieure und Ärzte, die immer zahlreicher in diese Länder kamen, hauptsächlich in die BRD (im Rahmen der Familienzusammenführung), waren ihren Altersgenossen in diesen Ländern überlegen, nicht nur wegen ihrer Allgemeinbildung, sondern auch aufgrund der Fachkenntnisse, und nachdem sie die dortige Sprache erlernt hatten, machten sie schneller Karriere als in Polen. In vielen Bereichen der Berufsausbildung nahm Polen damals tatsächlich einen führenden, wenn nicht ersten Platz in Europa ein. Polen war das erste Land in Europa, in dem Kindergärtnerinnen (die Kindergartenlehrerinnen genannt wurden) im Rahmen eines regulären akademischen Magisterstudiums ausgebildet wurden,

in Zeiten, in denen z.B. in der BRD Kindergärtnerinnen immer noch in Mittelschulen für Mädchen ausgebildet wurden und das Abitur von ihnen nicht verlangt wurde. Sehr früh wurde in Polen auch ein Magisterstudium für Krankenschwestern eröffnet, was nicht ohne Neidgefühle, hauptsächlich von solchen Pädagogen wie Professor Anweiler, auf internationalen Konferenzen betont wurde.

Professor Anweiler, der seit 1964 den Lehrstuhl für Vergleichende Pädagogik an der Ruhr-Universität in Bochum leitet, beschäftigte sich vom Anfang seiner wissenschaftlichen Laufbahn an hauptsächlich mit der Bildungspolitik und der Pädagogik in den Ländern Osteuropas, wobei ihn das polnische Schulwesen besonders interessierte. Einen großen Einfluss auf dieses Interesse an Polen und an den Polen übten wohl seine Geburts-, sein Wohn- und Arbeitsorte aus. Er wurde in Polen geboren, also unter den Polen, und er wohnte und arbeitete im Ruhrgebiet, wo fast 40% der Einwohner polnischer Abstammung sind. In seinen Publikationen, wie *Bildungsreformen in Osteuropa* (Stuttgart 1969), *Bildung und Erziehung in Osteuropa im 20. Jahrhundert* (Berlin 1982) sowie *Bildungssysteme in Europa* (vierte, erweiterte Auflage: Basel 1996) steht das polnische Schulwesen im Vordergrund. In der letztgenannten Veröffentlichung vergleicht Professor Anweiler die Entwicklung und die Struktur des Bildungswesens in zehn europäischen Ländern, *Entwicklung und Struktur des Bildungswesens in zehn Ländern*, und schätzt die polnischen Errungenschaften sehr hoch, indem er ihnen über 20 Druckseiten widmet. Über zehn wissenschaftliche Arbeiten von Professor Anweiler wurden in Polen in der Originalfassung oder in polnischer Übersetzung veröffentlicht. Es sind u.a. folgende Arbeiten: *Miedzy „przyszkolnieniem“ a „odszkolnieniem“ / aspekty problemu szkoły wykowującej* („Kwartalnik Pedagogiczny“ Nr. 28, 1993), *Der Beitrag der Vergleichenden Erziehungswissenschaft zur methodologischen Diskussion in der Erziehungswissenschaft* („Zeszyty Naukowe UJ“ Nr. 6 1987), *Porównawcze aspekty relacji, w jakich pozostaje do siebie szkoła, dom rodzinny i społeczność w Polsce i w Republice Federalnej Niemiec* („Kwartalnik Pedagogiczny“, Nr. 33 1988). Allen diesen Veröffentlichungen schwebt die Idee der polnisch-deutschen

Annäherung auf dem Gebiet der praktischen Bildungsaktivitäten sowie im Bereich wissenschaftlicher Forschungen vor. Zwei Publikationen Professor Anweilers aus diesem Bereich seiner wissenschaftlichen Interessen sind besonders wertvoll und bemerkenswert: *Polnische und deutsche Pädagogen in Deutschland. Vom Neubeginn 1945 bis zu den europäischen Beziehungen der Gegenwart*, Braunschweig 1997 sowie *Bilanz und Perspektiven der deutsch-polnischen Kooperation in Erziehungswissenschaft und Bildungsforschung*, Weimar 1999. Professor M.S. Szymański zählt zu diesen Arbeiten Professor Anweilers auch seinen Vortrag *Polnische und deutsche Pädagogen im Dialog – Wissenschaft im Schatten der Politik*, der 1996 in Braunschweig während der Feier zur Verleihung der Ehrendoktorwürde an Professor Wincenty Okoń gehalten wurde.

Wer die, milde gesagt, Polen und den polnischen Angelegenheiten gegenüber nicht wohlgesinnten Arbeiten der Mehrheit deutscher Historiker kennt, der ist im Stande, die objektiven und uns wohlgesinnten wissenschaftlichen Leistungen Professor Anweilers richtig zu beurteilen und zu schätzen. Die Kenner dieser Leistungen verweisen auch auf das Seminar unter dem Titel „Schulreformen in Polen“, das Professor Anweiler in den Jahren 1968-1990 (bis zu seiner Pensionierung) an der Universität in Bochum führte. Kein anderer mir bekannter deutscher Professor berücksichtigte in seinen Lehrveranstaltungen die polnische Thematik in einem solchen Maße, wie es Professor Anweiler tat. Sonja Steier-Jordan, eine enge Mitarbeiterin des Professors, gibt an, dass in dem Skript seiner Vorlesungen, das erhalten geblieben ist, u.a. solche Fragen enthalten waren, wie: *Geschichte des polnischen Bildungswesens, die Pädagogik Janusz Korczaks im Rahmen der internationalen Bewegung der „neuen Erziehung“*, *die Bildungspolitik nach 1945, das Bildungssystem in Polen, polnische Bildungsprobleme, Untersuchungen der Jugendlichen, die Rolle der Familie und der Kirche bei der Erziehung der jungen Generation der Polen*. Viele dieser Fragen fanden ihren Niederschlag auch in Professor Anweilers Publikationen.

Indem Professor Anweiler das polnische Schulwesen der Nachkriegsjahre von der Seite, jedenfalls aus einer gewissen Distanz, betrachtete, sah er in ihm mehr Vorteile als so man-

cher verlogene polnische Forscher sie sieht (oder eher sehen will), der in der vorhergehenden Epoche mitten in diesem Schulwesen gesteckt hat und ihm seine Ausbildung sowie sehr oft seine wissenschaftlichen Titel verdankt und es heute total kritisiert. Professor Anweiler sah, dass polnische Lehrer und Professoren in ihrer Mehrheit stille Verbündete der Kirche waren und die Jugend vor den Einflüssen der kommunistischen Ideologie schützten. Diese Bemerkung ist eine offensichtliche Eigenschaft seiner wissenschaftlichen Leistungen, die der polnischen Thematik gewidmet sind. Es gehört sich, es sollte in diesem Gutachten sogar betont werden, dass diese Leistungen in Polen geschätzt wurden, da Professor Anweiler (im Jahre 1997, also nicht in der VR Polen) zum ausländischen Mitglied der Polnischen Akademie der Wissenschaften berufen wurde. Die hohe Wertschätzung des polnischen Schulwesens und des polnischen pädagogischen Gedankenguts im wissenschaftlichen Lebenswerk Professor Anweilers ist für uns von großer Bedeutung und verleitet zum Nachdenken. Man darf nicht vergessen, dass Professor Anweiler ein hervorragender Kenner des Schulwesens in der Welt und nicht nur in Europa ist und aus diesem Grunde über große und glaubwürdige Vergleichsmöglichkeiten verfügt. Er lehrte auch an vielen nichteuropäischen Universitäten: in Neuseeland, Kanada, Shanghai und Sao Leopoldo. Von 1973 bis 1977 war er der stellvertretende Vorsitzende der Comparative Education Society in Europa, seit 1980 hatte er den Vorsitz im International Committee for Soviet and East European Studies, über dreißig Jahre lang, von 1964 bis 1995, war er Mitherausgeber der Verlagsreihe „Erziehungswissenschaftliche Veröffentlichungen des Osteuropa-Instituts an der Freien Universität Berlin“ und seit 1965 ist er einer der Redakteure der führenden deutschen pädagogischen Zeitschrift „Bildung und Erziehung“. An seiner Stammhochschule war er auch eine Amtsperiode lang Dekan der philosophischen, pädagogischen und psychologischen Fakultät, außer seiner Funktion als Leiter des Lehrstuhls der Vergleichenden Erziehungswissenschaft. Die in Wörterbüchern und Enzyklopädien veröffentlichten Biogramme stellen ihn auch als Initiator und Organisator polnisch-deutscher Seminare

über gesellschaftliche Grundlagen der Bildung dar. Es fanden bereits über zehn solcher Seminare statt.

Die wissenschaftlichen Leistungen und seine Aktivitäten im Bereich des Bildungswesens brachten Professor Oskar Anweiler viele bedeutende Preise und prestigeträchtige Auszeichnungen, darunter zwei Ehrendoktortitel, der Universitäten Leipzig und Wien.

Im Abschluss meines Gutachtens möchte ich die Überzeugung äußern, dass Professor Oskar Anweiler nicht nur die gesetzlichen Anforderungen erfüllt, die unentbehrlich sind, um ihm den Titel *honoris causa* zu verleihen, sondern dass er dieser Auszeichnung durchaus würdig ist.

Ich wende mich demnach an den Hohen Senat der Universität Opole mit der Bitte, er möchte einen den Antrag der Universität Warschau unterstützenden Beschluss fassen, das Verfahren zur Verleihung der Ehrendoktorwürde an Professor Oskar Anweiler zu eröffnen, und ich bitte Eure Magnifizenz, den Rektor, und den Hohen Senat der Universität Warschau um einen erfolgreichen Abschluss dieses Verfahrens.

Prof. Dr. habil. Stanisław Palka
Jagellonische Universität

**Gutachten für den Senat der Universität Warschau
im Zusammenhang mit der Verleihung der
Ehrendoktorwürde an Professor Oskar Anweiler**

Oskar Anweiler, geboren am 29.09.1925 in Rawicz, Absolvent der Grundschule in Stanisławów, Schüler des Gymnasiums in Stanisławów, Absolvent des Gymnasiums in Leszno, Absolvent des Lyzeums in Hamburg, Absolvent der Universität in Hamburg in den Fächern Geschichte, Germanistik, Philosophie, Pädagogik, 1954 an der Universität Hamburg promoviert, an derselben Universität im Jahre 1963 mit der Habilitationsschrift *Geschichte der Schule und Pädagogik in Russland vom Ende des Zarenreiches bis zum Beginn der Stalin-Ära* habilitiert, seit 1963 Professor an der Pädagogischen Hochschule in Lüneburg, seit 1964 Professor an der Ruhr-Universität in Bochum ist ein hervorragender, weltweit anerkannter Fachmann auf dem Gebiet der vergleichenden Pädagogik (insbesondere im Bereich der Forschungen über die Bildungssysteme Mittel- und Osteuropas), der große Verdienste um die Entwicklung der Erziehungswissenschaften in Deutschland und auf internationaler Ebene sowie enorme Verdienste um das Schaffen der Grundlagen der Zusammenarbeit und des wissenschaftlichen Austausches (wissenschaftlicher Mitarbeiter und Studenten) deutscher und polnischer Pädagogen, darunter Pädagogen von der Jagellonischen Universität in Krakau, hat.

Professor Dr. habil. Oskar Anweiler ist einer der Mitbegründer der Ruhr-Universität Bochum, 1964 nahm er einen Ruf auf den Lehrstuhl der Allgemeinen Pädagogik an dieser Universität an. In den darauf folgenden Jahren hatte er bedeutende Funktionen inne, zweimal war er u. a. Dekan der Philosophischen, Pädagogischen und Psychologischen Fakultät (1966-1967, 1975-1976), vor allem jedoch schuf er eine wissenschaftlich starke Abteilung für vergleichende Forschungen im Bereich der Erziehungswissenschaften. Er leitete sie von 1972 bis 1992, indem er die Forschungsthematik auf Bildungssys-

teme Mittel- und Osteuropas konzentrierte, darunter auf das Bildungssystem und die Schulgesetzgebung in Polen. Seine Tätigkeit im Bereich der Entwicklung der deutschen Erziehungswissenschaft kam auch u.a. in der Zusammenarbeit mit dem Deutschen Institut für Internationale Pädagogische Forschung in Frankfurt/Main (1982-1998), mit dem Institut für Sozialforschung und Gesellschaftspolitik in Erlangen (1982-1992) und mit der Deutschen Wissenschaftlichen Gesellschaft für Pädagogik und Bildungsforschung (1988-1992), in der Mitgliedschaft im Vorstand der Deutschen Pädagogischen Gesellschaft (1968-1972) und in der Mitgliedschaft in der Wissenschaftlichen Leitung des Bundesinstituts für ostwissenschaftliche und internationale Studien in Köln (1982-1988) zum Ausdruck. Er ist Autor von über 200 Veröffentlichungen und Doktorvater von 17 Doktoranden.

Bemerkenswert ist die internationale wissenschaftliche Aktivität von Professor Dr. habil. Oskar Anweiler, von der vor allem Folgendes zeugt:

- von 1973 bis 1977 war er stellvertretender Vorsitzender des Internationalen Vereins „Comparative Education Society in Europe“, von 1980 bis 1985 Vorsitzender des internationalen Vereins „Committee for Soviet and East European Studies“,
- er nahm an zahlreichen internationalen Konferenzen teil, die hauptsächlich der vergleichenden Pädagogik gewidmet waren,
- Gastprofessuren in Kanada, Japan und China
- Wissenschaftliche und Studienbesuche in der UdSSR und in allen Ländern Mittel- und Osteuropas sowie in Australien, Brasilien und Neuseeland,
- Mitherausgabe der wissenschaftlichen Zeitschriften von internationaler Reichweite „Bildung und Erziehung“ und „Slavic and Eastern European Education Review“.

Höchste Anerkennung gebührt der Tätigkeit von Prof. Dr. habil. Oskar Anweiler im Bereich der Aufnahme und Entwick-

klung der wissenschaftlichen Zusammenarbeit deutscher und polnischer Pädagogen. Diesem Zweck dienten seine Aufenthalte und die seiner Mitarbeiter in Polen, Besuche polnischer Pädagogen in Deutschland, die Organisation und Teilnahme an polnisch-deutschen Konferenzen, der Austausch von wissenschaftlichen Veröffentlichungen. Ihm wurde als Beweis für die Anerkennung seiner Tätigkeit im Jahre 1997 der ehrenvolle Titel eines ausländischen Mitglieds der Polnischen Akademie der Wissenschaften zuerkannt.

Prof. Dr. habil. Oskar Anweiler hat sich um die Aufnahme und Entwicklung der wissenschaftlichen Zusammenarbeit zwischen Pädagogen der Ruhr-Universität Bochum und Pädagogen der Jagellonischen Universität in Krakau verdient gemacht. Ende September und Anfang Oktober 1984 wurde ich als damaliger Direktor des Pädagogischen Instituts der Jagellonischen Universität von Prof. Dr. habil. Oskar Anweiler an die Universität Bochum eingeladen. Das Ergebnis war eine formale Aufnahme der Zusammenarbeit zwischen den Pädagogen der Universitäten in Bochum und Krakau. In den darauf folgenden Jahren gab es eine rege wissenschaftliche Zusammenarbeit und einen Austausch im Rahmen von Studienbesuchen wissenschaftlicher Mitarbeiter und Studenten. Von besonderer Bedeutung waren internationale wissenschaftliche Konferenzen (hauptsächlich polnisch-deutsche), von denen Referate in Form von Sammelarbeiten veröffentlicht wurden, die in Wissenschaftlichen Heften erschienen. Prof. Dr. habil. Oskar Anweiler hielt Referate auf zwei Konferenzen in Krakau: auf der Konferenz zum Thema „Chancen wissenschaftlicher Entwicklung der Pädagogik“ (4-5.10.1985) sowie auf der Konferenz zum Thema „Innovative und experimentelle Tätigkeit von Schulen“ (7-8.06.1990).

Prof. Dr. habil. Oskar Anweiler ist eine freundliche, hilfreiche, bescheidene, entgegenkommende, sehr kultivierte Person.

Ich unterstütze wärmstens die Initiative, Herrn Professor Oskar Anweiler die Ehrendoktorwürde der Universität Warschau zu verleihen.

**FEIER ZUR VERLEIHUNG
DER URKUNDE ÜBER
DIE EHRENDOKTORWÜRDE
AN HERRN PROFESSOR
OSKAR ANWEILER**

Prof. Dr. Wincenty Okoń

Die Laudation hat im Namen des Professors Okoń Frau Prof. Alicja Siemiak-Tylikowska vorgetragen.

LAUDATIO

Magnifizenz,

Verehrter Jubilar

Verehrte anwesende Vertreter wichtiger wissenschaftlicher Institutionen in Polen und in Deutschland,

meine Damen und Herren,

Die Pädagogische Fakultät der Universität Warschau vertraute mir die ehrenvolle Funktion des Promotors im Verfahren zur Verleihung der Ehrendoktorwürde an den Professor der Universität Bochum und Ehrendoktor der Universität Wien und Universität Leipzig, Oskar Anweiler, an. Obwohl mir diese Ehre in einer Zeit zuteil wird, in der meine Kräfte durch ein recht hohes Alter geschwächt sind, konnte ich nicht umhin, diese Ehre auf mich zu nehmen. Hauptsächlich aus Respekt für den ehrwürdigen Jubilar, einen Wissenschaftler von internationalem Ruf, der in unserem Land gut bekannt und hochgeschätzt ist.

Bevor ich zur Laudatio übergehe, möchte ich mich auf den Beschluss des Senats der Universität Warschau vom 21. Februar 2007 berufen. Dem Beschluss des Senats selbst ging ein entsprechendes Verfahren voraus, das auf Antrag des Dekans und der Pädagogischen Fakultät der Universität Warschau vom 20.06.2005 in die Wege geleitet wurde. Es wurde damals vorgeschlagen, gemäß der geltenden Prozedur, folgende Professoren einzuladen, die Grundwissenschaften der Erziehung vertreten, um das Lebenswerk des Kandidaten einzuschätzen: Prof. Dr. habil. Franciszek Antoni Marek, ordentlicher Professor an der Universität Opole, sowie Prof. Dr. habil. Stanisław Palka, ordentlicher Professor der Jagellonischen Universität. Der Senat der Universität Warschau nahm auf seiner Sitzung am 21. Juni 2006 den Vorschlag der Fakultät an und fasste in dieser Angelegenheit einen zustimmenden Beschluss.

Indem ich die Meinungen der einzelnen Gutachter zusammenfasse, konstatiere ich, dass beide Gutachter einstimmig feststellen, dass sowohl die persönlichen Tugenden des Jubilars wie auch sein großes wissenschaftliches Lebenswerk und seine enormen Verdienste in der internationalen wissenschaftlichen Bewegung voll und ganz den Antrag auf die Verleihung der Ehrendoktorwürde der Universität Warschau an Professor Oskar Anweiler begründen.

Ehrwürdiger Doktorand, meine Damen und Herren! Es ist meine Pflicht, Professor Anweiler vorzustellen. Es ist keine leichte Aufgabe in meiner gegenwärtigen Lage, obwohl ich ihn seit vielen Jahren kenne. Das ist auch deswegen so, da seine Arbeiten nicht nur in Deutschland und in Polen erschienen, sondern auch in den vielen Ländern, die er oft besuchte. Zum Glück konnte ich mich der Gutachten der Professoren F.A. Marek und S. Pałka sowie des Textes unter dem Titel *Professor Oskar Anweiler als Mentor deutsch-polnischer Kontakte in Erziehungswissenschaften im 20. Jh.* bedienen, der von Frau Dr. Sonja Steier von der Ruhr-Universität Bochum und von Prof. Miroslaw S. Szymański von der Universität Warschau erarbeitet wurde.

Professor Oskar Anweiler wurde am 29. September 1925 in einer deutschen Familie, die sich in Rawicz niedergelassen hatte, geboren. Wie Professor Stanisław Pałka angibt, schloss Anweiler die Grundschule in Stanisławów ab und besuchte dort das Gymnasium, das er in Leszno beendete. Dann wurde er Absolvent des Lyzeums und der Universität in Hamburg, wo er Geschichte, Germanistik Philosophie und Pädagogik studierte. Dort promovierte er und habilitierte sich im Jahre 1963 mit einer Habilitationsschrift über die Geschichte der Schule und der Pädagogik in Russland. Ein Jahr später wurde er Professor an der Ruhr-Universität in Bochum, ließ sich dort nieder und gründete dort ein weltweit bekanntes Zentrum für vergleichende Forschungen über Pädagogik und Bildungswesen.

Im wissenschaftlichen Lebenswerk Professor Anweilers befinden sich viele wertvolle Arbeiten. Eine von ihnen ist das monumentale Werk *Geschichte der Schule und Pädagogik in Russland vom Ende des Zarenreiches bis zum Beginn der Stalin-Ära* (Berlin 1964). In ihm stellte er den Prozess der Wandlungen der Bil-

dungspraxis und -theorie in einem großen Staat auf der Etappe seines Übergangs vom aufgeklärten zaristischen Absolutismus zum Despotismus der kommunistischen Partei dar. Als Anweiler dieses Buch schrieb, knüpfte er an das bekannte Buch *Pädagogik und Schulwesen in Sowjetrussland* von Sergiusz Hessen und Mikołaj Hans (London 1930 und Langensalz 1933) an. Mit Respekt betrachtete er die theoretischen Erwägungen Hessens, den er hoch schätzte. Die Folge des Interesses an den Anschauungen Hessens kann die Tatsache sein, dass er in seiner Abhandlung aus dem Jahre 1964 Sergiusz Hessen, diesem Klassiker der russischen und polnischen Pädagogik, viel Platz widmete. Diese Tatsache hat mich besonders interessiert, da ich selbst ein Schüler Hessens war und eben bei ihm promovierte, auch habe ich seine *Ausgewählten Werke* in fünf Bänden herausgegeben.

Die Arbeiten von Professor Anweiler über die Bildungssysteme in verschiedenen Ländern sind besonders wertvoll. Dank ihnen gilt er, sowohl in Deutschland als auch in Polen und in anderen Ländern, als Nestor der vergleichenden Pädagogik und Experte im Bereich komparatistischer Ost-West Forschungen, der (wie Sonja Steier und Mirosław S. Szymański schreiben) „immer bemüht war, aus den Systemen resultierende ideologische Gegensätzlichkeiten zu überwinden. In Forschungen über Osteuropa hielt er sich stets an Tatsachen und berücksichtigte nationale Traditionen“. Dies brachte er in solchen Büchern zum Ausdruck, wie: *Bildungsreformen in Osteuropa* (Stuttgart 1969), *Bildung und Erziehung in Osteuropa im 20. Jahrhundert* (Berlin 1982) oder *Bildungssysteme in Europa* (vierte Auflage, Basel 1996). Das letztere enthält eine Polen wohlgesinnte Charakteristik unseres Bildungssystems, das vor dem Hintergrund der Systeme anderer Länder Europas dargestellt wurde.

Die hohe Wertschätzung des polnischen Bildungswesens in einigen Arbeiten Professor Anweilers fand einen regen Widerhall bei uns. Polnische Bildungstheoretiker und Praktiker, die an eine meistens kritische Einstellung deutscher Wissenschaftler zu unserer Kultur gewöhnt waren, erblickten plötzlich etwas Neues. Und so trat in der zweiten Hälfte des 20.

Jahrhunderts in Polen eine Gruppe von Wissenschaftlern in Erscheinung, die immer engere wissenschaftliche Kontakte zu deutschen Professoren zu knüpfen begannen, was dann systematische Treffen von Wissenschaftlern aus den beiden Ländern viel leichter herbeiführte. Ein erstes solches Treffen, das Problemen der Methodologie von Forschungen über das Bildungswesen gewidmet war, fand 1983 in Warschau statt. Die darauf folgenden Konferenzen fanden alle zwei, drei Jahre, wechselweise in den beiden Ländern, u.a. in Rastede bei Oldenburg, Antonin, Ludwigsfelde, Białowieża, statt, das zehnte Treffen war in Szklarska Poręba und das elfte 2006 in Leipzig. Die Hauptteilnehmer dieser Treffen waren von deutscher Seite: Oskar Anweiler, Friedrich W. Busch, Wolfgang Mitter, Wolfgang Hörner, Hein Retter, Detlef Glowka, Siegfried Baske und von der polnischen Seite: Wincenty Okoń, Mirosław S. Szymański (der wiederum die Initiative in der polnischen Gruppe ergriff), Heliodor Muszyński, Mikołaj Kozakiewicz, Bogdan Suchodolski, Mieczysław Pęcherski, Tadeusz Lewowicki und viele andere. Mit der Zeit begannen an den Konferenzen (siehe Dziesięć lat później, M.S. Szymański, W. Homer, Red. 2002, S.12) außer Professoren „auch jüngere Vertreter der Erziehungswissenschaften teilzunehmen, um in Zukunft das Werk fortzusetzen, das 1983 von den Professoren Oskar Anweiler und Wincenty Okoń in die Wege geleitet wurde“. Eine der Folgen dieser Zusammenarbeit war die Ernennung von Professor Oskar Anweiler zum ausländischen Mitglied der Polnischen Akademie der Wissenschaften sowie das Erscheinen von einigen zehn Artikeln und größeren Beiträgen in den beiden Sprachen, darunter in Deutschland die Veröffentlichung von Büchern von Bogdan Suchodolski, Ignacy Szaniawski sowie Wincenty Okoń und Mirosław S. Szymański.

Fügen wir hinzu, dass Professor Oskar Anweiler als ausgebildeter Historiker ein aktives Mitglied der Deutsch-Polnischen Schulbuchkommission war. Auf seine Initiative hin wurden Forschungsaufenthalte deutscher Pädagogen in Warschau, Krakau, Posen und Breslau organisiert. Er selbst besuchte mehrmals polnische Forschungsstätten, z.B. das Institut für Jugendforschung, das Institut für Schulprogramme sowie das

Institut für Pädagogische Forschung (heute das Institut für Bildungsforschung), er war auch Guest des Bildungsministeriums.

Zum Schluss möchte ich auf die bedeutende Rolle von Professor Oskar Anweiler in der wissenschaftlichen pädagogischen Bewegung, in der Welt, in Deutschland und in Polen hinweisen. Viele Jahre lang war er Vizepräsident der Deutschen Gesellschaft für Osteuropakunde, Vizepräsident der Comparative Society in Europe, Vizepräsident des International Committee for Soviet and East European Studies. In Deutschland war er Mitglied der Leitung des Bundesinstituts für ostwissenschaftliche und internationale Studien, Mitherausgeber der führenden deutschen pädagogischen Zeitschrift *Bildung und Erziehung* sowie ein paar anderer Institutionen.

In meiner Laudatio wollte ich Professor Oskar Anweiler möglichst vielseitig darstellen, ich bin jedoch davon überzeugt, dass ich es nicht vermochte all seine Tugenden zu erwähnen. Der Mensch, umso mehr eine so facettenreiche Persönlichkeit, hat in der Regel viel mehr Vorteile als eine verbale Charakteristik sie enthält.

Trotzdem bleibt mir nun, Professor Anweiler meine tiefe Dankbarkeit für alles auszusprechen, was er für polnische Pädagogen und für die polnische Pädagogik getan hat. Gleichzeitig möchte ich meine Überzeugung zum Ausdruck bringen, dass ein so hervorragender deutscher Forscher, ein herausragender Kenner der Bildungssysteme in der Welt, ein tief in der deutschen Kultur verwurzelter Mensch, der zugleich empfindsam gegenüber den Werten anderer Kulturen ist, darunter besonders der polnischen Kultur, ein um die polnische Pädagogik sehr verdienter Mensch, schließlich ein sehr bescheidener Mensch und gewissenhafter Forscher es voll und ganz verdient hat, die Ehrendoktorwürde der Universität Warschau verliehen zu bekommen.

Ansprache des Dekans der Pädagogischen Fakultät der Universität Warschau, Prof. Mirosław S. Szymański

Sehr geehrter Herr Professor,
Doctor honoris causa,
Eure Magnifizenz,
Meine Damen und Herren!

Es ist nun so weit. Es ist endlich gelungen, obwohl es lange, mehr als zwei Jahre, gedauert hat. Umso größer die Freude der Mitarbeiter der Pädagogischen Fakultät der Universität Warschau, oder sogar, ich wage es hier offen zu sagen, der ganzen pädagogischen Welt in Polen darüber, dass es zur heutigen Feier gekommen ist und dass, nach relativ langen Bemühungen, Professor Oskar Anweiler von Ihrer Magnifizenz, Frau Rektorin, und dem Hohen Senat die Ehrendoktorwürde der Universität Warschau erhalten hat, der größten und der besten Hochschule unseres Landes (die Kollegen von der Jagellonischen Universität mögen mir bitte diese Adjektive verzeihen). Ich erwähne hier nur noch, dass es in der 53-jährigen Geschichte der Fakultät für Psychologie und Pädagogik und dann der Pädagogischen Fakultät der Universität Warschau erst die dritte Ehrendoktorwürde ist, die auf die Initiative dieser Fakultät verliehen wurde: 1958 erhielt sie Jean Piaget, 1989 Astrid Lindgren. Umso größer sind somit ihr Gewicht und ihre Bedeutung.

Gestatten Sie, dass ich mich in meiner Rede lediglich auf die Darstellung von einigen grundlegenden Fakten und Daten beschränke, also in großer Kürze die Vor- und die Geschichte dieses Verfahrens über die Zuerkennung der Ehrendoktorwürde skizzieren werde, die nun ihr glückliches Ende gefunden hat.

Soest – ein mittelalterliches Städtchen in Nordrhein-Westfalen; es ist ein später, verregneter Nachmittag, der 25. November 2004. In der Pause einer internationalen Konferenz, die dem nichtöffentlichen Schulwesen in Europa gewidmet ist, macht Frau Doktor Sonja Steier, von der Ruhr-Universität

Bochum den Vorschlag, Schritte zu unternehmen, um an der Universität Warschau die Prozedur der Verleihung der Ehrendoktorwürde an Herrn Professor Oskar Anweiler einzuleiten. Mit großem Enthusiasmus, ich war sofort Feuer und Flamme, wie die deutschen Kollegen sagen würden, griff ich diese Idee auf, obgleich ihre Verwirklichung bis zum 29. September 2005, als der verehrte Herr Professor seinen 80. Geburtstag feiern sollte, natürlich unrealistisch war.

Bei Frau Doktor Sonja Steier möchte ich mich hier recht herzlich für die brillante Idee bedanken, Herrn Professor Oskar Anweiler auf diese Weise zu ehren, der nun seit dem 21. Februar 2007 nicht nur die Ehrendoktorwürde der Universitäten zu Wien und Leipzig besitzt, sondern auch der Universität Warschau.

Später, bereits Anfang Dezember 2004, begannen die Gespräche und die Korrespondenz mit Seiner Magnifizenz, Rektor Piotr Węgleński, der die ihm vorgelegte Initiative stark befürwortet hat. Es gab auch entsprechende Bestimmungen, die vom Fakultätsrat am 20. Juni 2005 einstimmig verabschiedet wurden. Und dann folgten Verhandlungen, bereits mit der neuen Rektoratsleitung – v.a. mit Ihrer Magnifizenz, Rektorin Katarzyna Chałasińska-Macukow, die, wie ihr Vorgänger, auch die von dem Dekan und dem Fakultätsrat vorgeschlagene Initiative genauso stark unterstützte. Sowohl bei Frau Rektorin als auch bei Herrn Rektor möchte ich mich heute für ihre Unterstützung und ihr Entgegenkommen herzlich bedanken.

Meinen besonders herzlichen Dank für die erwiesene Hilfe möchte ich auch Frau Doktor Sonja Steier und Herrn Professor Wolfgang Hörner von der Universität Leipzig wie auch Frau Gisela Wolter von der Ruhr-Universität Bochum aussprechen. Ohne ihr enormes Engagement für dieses Anliegen, ohne Informationen, die sie mir in kürzester Zeit geliefert haben, wäre wohl die ganze Sache an einem toten Punkte angekommen.

Die Prozedur lief weiter, bis endlich dieser besondere Tag, der 21. Februar 2007, kam. An diesem Tag hat der Senat der Universität Warschau einstimmig beschlossen, die Gutachten

anzunehmen und Professor Oskar Anweiler den Titel doctor honoris causa der Universität Warschau zu verleihen.

Wincenty Okoń, emeritierter Professor der Universität Warschau und ordentliches Mitglied der Polnischen Akademie der Wissenschaften, Nestor der polnischen Pädagogik war bereit, die Laudatio zu verfassen. Ich weiß, Welch große Mühe es ihn gekostet hat, eine so schöne und rührende Rede zu schreiben, wie wir sie soeben hören durften. Ich bedanke mich hiermit herzlichst für diese Laudatio. Herzlichen Dank auch an Frau Dekanin, Alicja Siemak-Tylikowska, für den Vortrag dieser Rede. Leider konnte der Laudator, Professor Wincenty Okoń, aus gesundheitlichen Gründen nicht selbst zur heutigen Feier erscheinen. Am 4. Juni schrieb er mir: "Die für mich äußerst schwierige Aufgabe habe ich erfüllt, ich bin nicht imstande, noch mehr zu machen". Rhetorisch möchte man da nur fragen: hätte man hier überhaupt noch mehr leisten können?

Die für die Erlangung der Ehrendoktorwürde nötigen Gutachten über das wissenschaftliche Lebenswerk von Professor Anweiler übergaben die Professoren Franciszek Marek und Stanisław Pałka, die ihre Arbeit äußerst gewissenhaft und scharfsinnig und wahrhaftig im Eiltempo geleistet haben. Ihre Gutachten wurden dann einstimmig der Reihe nach von dem Hohen Senat der Universität zu Opole, dann von dem Senat der Jagellonischen Universität und anschließend von dem Hohen Senat der Universität Warschau angenommen. Beiden verehrten Gutachtern möchte ich hiermit für ihre Rezensionen meinen herzlichen Dank aussprechen.

Meine Damen und Herren!

§1 der Ordnung für die Verleihung der Ehrendoktorwürde und der Erneuerung vom Doktorandum an der Universität Warschau besagt u.a.: "... im Falle eines ausländischen Wissenschaftlers soll man auf seine Verbindungen mit der polnischen Wissenschaft hinweisen, besonders mit der Universität Warschau". Auf diese Verbindungen, sehr zahlreiche und verschiedenartige, verwiesen schon sowohl der Autor der Laudatio als auch die Gutachter. Man darf jedoch nicht die Tatsache verschweigen, muss sie aber auch nicht unbedingt hervorheben,

dass diese Verknüpfungen mit der Jagellonischen Universität viel stärker waren als mit der Universität Warschau. Und dies aus dem Grunde, da schon 1967 eine Zusammenarbeit zwischen der damals noch sehr jungen, nämlich 1964 gegründeten, Ruhr-Universität Bochum und der Jagellonischen Universität aufgenommen wurde. Den offiziellen Vertrag über die Zusammenarbeit gelang es jedoch erst drei Jahre später zu schließen, erst 1970, nachdem der Normalisierungsvertrag zwischen Bundesrepublik Deutschland und VR Polen unterzeichnet worden war. Diese Zusammenarbeit entwickelte sich sehr fruchtbar bis Mitte der neunziger Jahre. Ich hoffe sehr, dass weder Eure Magnifizenz noch der Hohe Senat der Universität Warschau es mir übel nehmen werden, wenn ich hier festzustellen wage, dass die Auszeichnung, die Professor Oskar Anweiler von unserer Universität angenommen hat, auch eine Auszeichnung von der Jagellonischen Universität ist.

Die Ehrendoktorwürde wird zwar einer konkreten Person verliehen, aber ich möchte hier glauben, dass damit nicht nur Professor Oskar Anweiler honoriert worden ist, sondern eine, gar nicht so kleine, Gruppe von deutschen Pädagogen, die sich seit Jahrzehnten, noch in der Zeit der VR Polen, um die Entwicklung der deutsch-polnischen wissenschaftlichen Kontakte, somit zugleich auch um die deutsch-polnische Versöhnung bemüht haben. Die Liste ihrer Namen ist lang. Manche von ihnen hat Professor Okoń bereits erwähnt. Viele nehmen an den heutigen Feierlichkeiten teil, wofür ich mich herzlich bedanken möchte.

Sehr geehrter Herr Professor!

Gestatten Sie bitte, dass ich mich am Ende meiner Rede sehr persönlich und direkt an Sie wende. Seit über 25 Jahren, in denen ich an zahlreichen deutsch-polnischen Konferenzen und anderen gemeinsamen wissenschaftlichen Unternehmen teilgenommen habe, habe ich Sie fast immer, sogar bei den Sitzungen, in Begleitung Ihrer verehrten Gattin Gerda Anweiler getroffen, die seit 1949 Ihre unzertrennliche Lebensbegleiterin war und für die ich immer eine riesige Sympathie empfunden habe. Manchmal denke ich mir, dass Ihre, Herr Professor An-

weiler, imponierenden wissenschaftlichen Leistungen auch ihr Verdienst waren. Gerda Anweiler ist leider am 29. September 2006 verstorben. Ich glaube jedoch tief, dass sie, in irgendeiner metaphysischen Weise, mit uns zusammen ist und sich wie wir alle hier, über die heutige Feier freut.

Meine Damen und Herren!

Ich bedanke mich für Ihre Aufmerksamkeit.

Ansprache von Professor Oskar Anweiler

Meine Damen und Herren!

Ich bin tief gerührt von den Ansprachen von Frau Rektor, Herrn Dekan und Frau Prodekanin (stellvertretend für Herrn Professor Okoń). Ich danke herzlich für die netten Worte, die, wie ich annehme, nicht nur ein formaler Akzent waren.

Wie Sie hören, bemühe ich mich polnisch zu sprechen, daher verzeihen Sie mir bitte die Fehler, seien es grammatische oder phraseologische. Ich hoffe, dass der Leitgedanke meiner Ansprache klar ist.

Bitte folgen Sie mir auf den Spuren des europäischen pädagogischen Gedankenguts des 20. Jh. in Polen und in Deutschland. Es ist ein sehr umfangreiches Thema, das im wissenschaftlichen Sinne noch nicht hundertprozentig erarbeitet wurde. Ich möchte zeigen, dass es eine gemeinsame Strömung des pädagogischen Gedankenguts gibt, die trotz allem, trotz der Katastrophe des Zweiten Weltkriegs, trotz der Barbarei der Nazisbesatzung lebendig geblieben ist und heute die Grundlage des Bildungswesens in unseren beiden Ländern bilden kann.

Vor drei Jahren wurde im Verlag der Universität Wrocław in polnischer Sprache und gleichzeitig im Suhrkamp Verlag in Frankfurt in deutscher Sprache das Buch unter dem Titel *Polskie wizje Europy w XIX i XX wieku – Polen denkt Europa*, so lautet der deutsche Titel, herausgegeben. Es ist eine Auswahl von über dreißig Artikeln verschiedener polnischer Autoren über die polnische Auffassung Europas im 19. und 20. Jh. Einer der Artikel trägt die Überschrift *Polska leży w Europie* (Polen liegt in Europa).

Dieser Artikel wurde 1946 veröffentlicht, sein Autor ist Józef Chałasiński, den man hier nicht vorstellen muss. Diese kurze historische Skizze endet mit der Frage des Autors: "Polen liegt in Europa. In was für einem Europa? Im Europa von Mieszko I. oder im Europa aus der Epoche des Entsatzes von Wien oder etwa im Europa der Französischen Revolution und der Dampfmaschine oder im Europa der Atombombe?"

Chałasiński trat gegen die falsche Alternative auf: einerseits Europa als geistiges Ganzes, als historisch geprägtes System von Ideen, die den Menschen und die Welt betreffen, andererseits die marxistische Auffassung. Der Autor behauptete, dass man das Problem Europas als eine Frage an sich überhaupt nicht sieht, wenn man in technisch-wirtschaftlichen Kategorien denkt. Chałasiński sucht nach einer Synthese und schreibt: "Es existiert das Problem der Stellung Polens in Europa, jedoch im Europa des 20. Jh. Der Mythos des Europäischseins Polens darf nicht dazu dienen, die Polen von der Pflicht zu befreien, in realen Kategorien zu denken, darf nicht ein Synonym der Wunderbarkeit der Geschichte Polens sein, darf nicht die Passivität rechtfertigen in einer Zeit, in der die Völker der Welt all ihre materiellen und geistigen Kräfte mobilisieren".

Meine Damen und Herren, bitte urteilen Sie selbst, welche Bedeutung diese vor 60 Jahren geschriebenen Worte in unseren heutigen Diskussionen über die Zukunft und die Rolle der EU haben. Chałasiński war Soziologe und nicht Pädagoge, aber die Konsequenzen seiner Einstellung sind per se auch bildend. Ich werde noch darauf zurückkommen.

Schauen wir uns nun das Problem Europas in der deutschen Pädagogik des 20. Jh. an. Friedrich Schneider (1881-1974) war der Gründervater der vergleichenden Pädagogik bereits in der Weimarer Republik und wurde, so wie Franz Hilker, im III. Reich aller akademischen Funktionen erhoben und aus der Hochschulwelt ausgeschlossen.

Im Jahre 1959 veröffentlichte er das Buch Europäische Erziehung – Pedagogie Europeenne – European Education. Diese bei uns in Deutschland in Vergessenheit geratene Arbeit beschreibt die Antriebskräfte und Barrieren der europäischen Bewegung, europäische geistige Ideen, auch vom ökonomischen Standpunkt aus, und schließlich theoretische und praktische Aufgaben der Pädagogik. Der Autor stellte die ganze Palette der Aufgaben des Bildungswesens der europäischen Gegenwart und Zukunft dar.

Schneider betonte als katholischer Pädagoge die christlichen Grundlagen der europäischen Kultur, die selbstverständlich sind, jedoch nicht im dogmatischen Sinne. Einer seiner

Gedanken ist bei uns in Deutschland heutzutage sehr aktuell. Es geht um die Einstellung unserer Gesellschaft zum Islam, angesichts der großen Zahl muslimischer Einwohner, darunter auch der Schuljugend.

Schneider schrieb: „Wir sind überzeugt, dass in unserem okzidental-christlichen Denken nicht nur unsere Religion die Grundlage des europäischen Geistes sein kann, sondern es gibt in ihm auch Platz für Anhänger anderer Weltanschauungen. Die Grundlage einer solchen geistigen Gemeinschaft ist zum Beispiel die Allgemeine Erklärung der Menschenrechte der UNO vom 10. Dezember 1948“.

Im Zusammenhang damit entstehen große Schwierigkeiten, nicht nur vor dem politischen Hintergrund, sondern auch in der pädagogischen Praxis, in der Schulorganisation, in den Lehrplänen usw. Es stellt sich die Frage, ob der Islam dieselben Rechte hat wie die katholische oder evangelische Kirche im Bereich des Religionsunterrichts an den Schulen, was bei uns in hohem Maße vom rechtlichen Status der konfessionellen Gemeinschaft abhängig ist. Und hier besteht ein großer Unterschied zwischen den Konfessionen und ihren Organisationsformen. Europäische Staaten haben verschiedene in der Verfassung verankerte Regelungen, die die Stellung der Religion an öffentlichen Schulen betreffen, so ist es beispielsweise in Frankreich und in der Bundesrepublik Deutschland. Diese historisch begründeten Unterschiede machen die „Harmonisierung“ in Europa in diesem Bereich unmöglich.

Kehren wir zu Polen zurück. Mein drittes Beispiel ist Bogdan Suchodolski, Nestor der polnischen Pädagogik und hervorragender Kulturphilosoph. Im Jahre 1985 hielt er einen Vortrag auf einer internationalen Konferenz *Europa – drei Betrachtungsweisen*.

Die erste Betrachtungsweise umfasste die wirtschaftliche und politische Stellung Europas in der Welt, heute sprechen wir von der „Globalisierung“, das nach Ansicht des Autors im Vergleich mit der Macht der USA und der aufblühenden wirtschaftlichen Macht Japans geschwächt wurde. Von einem anderen Standpunkt aus ist die ganze moderne wissenschaftlich-technische Zivilisation ein voller Sieg Europas, denn die-

se unsere Zivilisation ist das Werk Europas. Ist das nicht ein vergeblicher Sieg?

Suchodolski plädiert für die Notwendigkeit einer dritten Betrachtungsweise der Weltgeschichte und der Stellung Europas in ihr, und zwar vom Standpunkt der Kultur aus. Seine Analyse der europäischen Kultur war sehr realistisch. Sie beschrieb nicht nur die Welt der humanistischen Ideale, sondern auch die Geschichte der Deformation dieser Ideale: „Wertvolle und richtige Aktivitäten arteten ins Schädliche und Fanatische aus. Die Religiosität wurde eine Quelle von Kriegen und Verfolgungen. Der Patriotismus verwandelte sich in den Nationalismus, der andere Völker auszurotten beabsichtigte. Der Fortschritt und die Industrialisierung zerstörten die natürliche Umwelt und den Menschen selbst“.

Suchodolski fragt: „Soll ich mit diesem pessimistischen Akzent abschließen?“ Der Ausweg des Philosophen und Pädagogen aus diesem Dilemma ist die Suche nach alternativen Wegen des neuen Humanismus. „Das ist es, worauf sich die Aufmerksamkeit erfahrener, mutiger und kritisch denkender Europäer konzentrieren sollte“.

„Erziehung trotz allem“, so hieß die letzte Artikelsammlung dieses Autors. Nicht Pessimismus, sondern realistischer Optimismus, das ist auch mein persönliches Credo am Abend meines Lebens. Dies betrifft nicht nur die Bildung. Im vorigen Jahr sahen wir in Brüssel die Aufführung „Europa auf dem Weg“. Was es da nicht alles gab: „Finis Poloniae“, wie manche sagten, aber auch „Finis Europae“. In den „Tälern“ der täglichen internationalen Zusammenarbeit auf verschiedenen Gebieten, darunter auch im Bildungswesen und während Jugendtreffen sind wir weiterhin wie auf „Bergen“ politischer Aktivitäten. Europa lebt!

Meine Ansprache geht zu Ende. An dieser Stelle meine persönlichen Erinnerungen: das erste Mal war ich in Warschau im August 1939. Als Dreizehnjähriger kam ich aus der fernen Provinz, aus Stanisławów, in die Hauptstadt. Mein Onkel hatte ein Übersetzungsbüro in der Marszalkowskastraße. Zum ersten Mal in meinem Leben sah und hörte ich Straßenbahnen, sah viele Autos, viele verschiedene Menschen in den Straßen

und in den Parks, elegante Damen und Bettler in zerfetzter Kleidung. Zum zweiten Mal kam ich 20 Jahre später nach Warschau. Ich hatte vorher über Zerstörungen und den Wiederaufbau Warschaus gelesen, ich hatte Aufnahmen gesehen. Ich ging in die Marszalkowskastraße 72 und erkannte dieses alte Gebäude, alle anderen waren neu, da wiederaufgebaut aus den Trümmern. Seit dieser Zeit gehe ich jedes Mal, wenn ich nach Warschau komme, dorthin, an die Stelle meiner Erinnerungen aus der Kindheit. Diese Erinnerungen sind nicht nur eine „sentimental journey“, sondern sie sind ein fundamentales Element meiner Einstellung zu Polen.

Zum Schluss gestatten Sie, dass ich ein paar Strophen aus einem Gedicht der polnischen Nobelpreisträgerin Wisława Szymborska, anführe:

Wie es mir geht

Wenn jemand fragt, wie es mir gehe,
Antworte ich höflich, „gut, danke“.
Dass ich Arthritis habe, ist noch nicht alles,
Asthma, das Herz setzt mir zu, Atemnot habe ich,
der Puls schwach, mein Blut reich an Cholesterin,
aber es geht mir gut, wenn man bedenkt, wie alt ich bin.
Ohne Stöckchen kann ich nicht mehr gehen,
Obwohl ich immer den leichtesten Weg wähle.
In der Nacht plagt mich die Schlaflosigkeit,
aber der Morgen kommt und es geht mir wieder gut.
Mir ist schwindlig, das Gedächtnis spielt mir einen Streich,
Aber es geht mir gut, wenn man bedenkt, wie alt ich bin.
In meiner Jugend (ich übertreibe nicht)
War es leicht zu laufen, sich zu beugen und niederzuhocken,
im mittleren Alter hatte ich noch Kraft genug,

um die ganze Nacht zu durchtanzen...
Aber jetzt, im Alter, ist es anders,
langsam in den Laden und kraftlos zurück....
Ein guter Ratschlag für alle, die altern,
Zähne zusammenbeißen und über das Leben lachen sollten
sie,
wenn sie am Morgen aufstehen und ihre „Teile“ zusammen-
kriegen,
sollten sie die Todesanzeigen in der Presse lesen.
Stehen ihre Namen nicht dort,
heißt es, sie sind gesund und es geht ihnen gut.⁴

Anmerkungen:

1. Józef Chałasiński: Polska leży w Europie (1946), in: Pol-
skie wizje Europy w XIX i XX wieku. Die Auswahl traf Pe-
ter Oliver Loew. Wrocław 2004, S. 159-169
2. Friedrich Schneider: Europäische Erziehung – Pedagogie
Européenne – European Education . Freiburg i. Br. 1959
3. Bogdan Suchodolski: Europa – trzy spojrzenia (1985), in:
Wychowanie mimo wszystko. Warszawa 1990, S. 120-127
4. Die Autorin des Gedichtes „Wie es mir geht“ ist nicht, wie
in manchen Zeitungen publiziert wurde, Wisława Szym-
borska, sondern die schon verstorbene Józefa Jucha, Mit-
glied der Zweigstelle des Polnischen Blindenvereines in
Wadowice.

Rektor UW, prof. Katarzyna Chałasińska-Macukow rozpoczęnia uroczystość wręczenia dyplomu honoris causa prof. Oskarowi Anweile-rowi

Die Rektorin der Universität Warschau, Frau Prof. Katarzyna Chałasińska-Macukow, eröffnet die Feier zur Verleihung der Ehrendoktorwürde an Herrn Prof. Oskar Anweiler

Rektor UW, prof. Katarzyna Chałasińska-Macukow wręcza dyplom honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego prof. Oskarowi Anweilerowi

Die Rektorin der Universität Warschau, Frau Prof. Katarzyna Chałasińska-Macukow, überreicht Herrn Prof. Oskar Anweiler die Urkunde über die Ehrendoktorwürde der Universität Warschau

Laudację, w imieniu prof. Wincentego Okonia wygłasza Prodziekan Wydziału Pedagogicznego, prof. Alicja Siemak-Tylikowska

Die Laudatio von Herrn Prof. Wincenty Okoń trägt die Prodekanin der Pädagogischen Fakultät, Frau Prof. Alicja Siemak-Tylikowska, vor.

Przemawia Dziekan Wydziału Pedagogicznego, prof. Mirosław S. Szymański

Es spricht der Dekan der Pädagogischen Fakultät, Herr Prof. Mirosław Szymański

Wykład wygłasza
prof. Oskar Anweiler

*Herr Prof. Oskar Anweiler
hält die Ansprache*

Prorektor UW, prof. Wojciech Tygielski odczytuje fragmenty listów gratulacyjnych dla prof. Oskara Anweilera

Der Prorektor der Universität Warschau, Herr Prof. Wojciech Tygielski, liest Ausschnitte aus Gratulationsbriefen für Herrn Prof. Oskar Anweiler vor

Rektor UW, prof. Katarzyna Chałasińska-Macukow wręcza prof. Anweilerowi Medal Uniwersytetu Warszawskiego

Die Rektorin der Universität Warschau, Frau Prof. Katarzyna Chałasińska-Macukow, überreicht Herrn Prof. Oskar Anweiler die Medaille der Universität Warschau

Prof. Oskar Anweiler
tuż po zakończonej
uroczystości

Herr Prof. Oskar Anweiler
unmittelbar nach der Feier

Diplom doktora honoris causa
Uniwersytetu Warszawskiego dla
prof. Oskara Anweilera

*Urkunde über die Ehrendoktorwürde
der Universität Warschau für Herrn
Prof. Oskar Anweiler*

Oskar Anweiler

ur. 29.09.1925 w Rawiczu, studiował na Uniwersytecie w Hamburgu historię, germanistykę, filozofię oraz pedagogikę. W 1963 roku habilitował się na Uniwersytecie w Hamburgu a w roku 1964 podjął pracę na Uniwersytecie w Bochum. Od 1997 roku jest członkiem Polskiej Akademii Nauk.

Profesor Oskar Anweiler jest wybitnym specjalistą w dziedzinie pedagogiki ogólnej i porównawczej. W swoich pracach badawczych podejmuje problematykę szkolnictwa w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, w tym przede wszystkim polskiego systemu oświatowego.

Oskar Anweiler

geboren am 29.09.1925 in Rawicz, studierte Geschichte, Germanistik, Philosophie und Pädagogik an der Universität Hamburg. Im Jahre 1963 habilitierte er sich an der Universität Hamburg und 1964 nahm er die Arbeit an der Ruhr-Universität-Bochum auf. Seit 1997 ist er Mitglied der Polnischen Akademie der Wissenschaften.

Professor Anweiler ist ein hervorragender Fachmann auf dem Gebiet der allgemeinen und vergleichenden Pädagogik. In seinen Forschungsarbeiten befasst er sich mit dem Schulwesen der Länder Mittel- und Osteuropas, darunter vor allem mit dem polnischen Bildungssystem.